

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
ISTORIJOS KATEDRA**

RAIMONDA KIMINAITĖ
Kultūros studijų magistrantūros II kurso studentė

DAIŅŲ ŠVENČIŲ ĮTAKA ŠIUOLAIKINEI LIETUVOS KULTŪRAI

Magistro darbas

Darbo vadovė doc. Dr. Jūratė Mackevičiūtė

Darbas originalus -

Šiauliai,
2011

TURINYS

ĮVADAS	3
1. TEORINIAI ŠVENTĖS SAMPRATOS ASPEKTAI	7
1.1. Švenčių telkimo galios apžvalga	8
1.2. Švenčių papročiai ir jų laikas	10
2. TRADICIJOS SAMPRATOS TEORINIAI ASPEKTAI	15
3. VERTYBINIS DAINŲ ŠVENČIŲ VERTINIMAS	21
3.1. Vertybės sampratos įvairovė	21
3.2. Vertybinio vertinimo neapibrėžtumai	27
3.3. Galimi vertybiniai dainų švenčių vertinimo kriterijai	28
4. DAINŲ ŠVENČIŲ SVARBOS ŠIUOLAIKINEI LIETUVOS KULTŪRAI APŽVALGA ..	35
4.1. Šių dienų dainų švenčių tradicijų ir vertybių apžvalga	35
4.2. Lietuvos dainų švenčių civilinio lygmens apžvalga	37
4.3. Lietuvos gyventojų apklausos duomenys ir jų apibendrinimas	41
IŠVADOS	54
LITERATŪROS SĄRAŠAS	56
SANTRAUKA	60
SUMMARY	61
PRIEDAI	62
Priedas Nr. 1. CD kompaktas: Magistro darbas	63
Priedas Nr. 2. Choriniai kūriniai ir liaudies dainos dainų šventėse	64
Priedas Nr. 3. Anketa	65
Priedas Nr. 4. Dainų švenčių emblema	69
Priedas Nr. 5. Ar Lietuvos dainų šventės vertybės? Ar Lietuvos dainų šventės Jūs laikote preke? ..	70
Priedas Nr. 6. Su kuo siejamos Lietuvos dainų šventės (nedalyvavę respondentai)	71
Priedas Nr. 7. Jausmai bei bendravimas švenčių metu	72
Priedas Nr. 8. Teiginys: Lietuvos dainų šventės	73

IVADAS

Temos aktualumas:

Vis dažniau išgirstame kalbant apie nykstančią švenčių reikšmę, jų kaitą, puoselėtų vertybių nuvertėjimą. Šventė - tai šiuolaikinės kultūros, visuomeninio gyvenimo dalis, kuri skatina naujovių paiešką, veržimąsi iš nusistovėjusių normų. Būtent besikeičiantis pasaulis keičia požiūrį į šventes, kas, savo ruožtu, veda prie vertybių performavimo, senųjų tradicijų perkūrimo.

Kaip kultūros objektą švenčių sąvoką tyrė Hans-Georg Gadamer, Arūnas Sverdiolas, Tomas Kačerauskas, Erich Fromm ir kt. Pastebima, jog šventė - tai meno kūrinys, kurį sudaro socialinė, dvasinė ir materialinė struktūros. Šventėje glūdi realybės atspindėjimas ir tuo pačiu metu bėgimas nuo jos. Žvelgiant istoriškai, šventės yra nuo seno gyvuojantis kultūros reiškinys. Anksčiau jos buvo siejamos su gamtos jėgų garbinimu. Senąsias švenčių tradicijas, puoselėtas vertybes stengiamasi nuodugnai aprašyti bei tyrinėti, nes, bėgant laikui, tradicijos kinta, pirminė reikšmė nyksta. Tokias senąsias šventes, jų papročius, puoselėtas vertybes aprašė Pranė Dundulienė, Stasys Gutautas, Jonas Balys ir kt. Nors šių laikų šventės taip pat yra dėmesio centre, tačiau jos mažiau tyrinėjamos, joms neskiriama tiek daug dėmesio. Kalbant ir apie Lietuvos dainų šventes, dėmesys pasireiškia jų bruožų aptarimu, numatomų renginių nušvietimu, interviu su organizatoriais ir dalyviais publikavimu bei atsiliepimais po jau įvykusių švenčių. Visuomenės informavimo priemonėse kalbama apie svarbą saugoti jų vertybes ir tradicijas. Sakoma, jog dainų šventės yra reikšmingas kultūrinis ir visuomeninis reiškinys, o Dalia Rastenienė mano, jog Lietuvos mastu, tai reikšmingiausias ir didžiausias masinis renginys. Tokių ir panašių komentarų spaudoje galima rasti nemažai, tačiau kuo reikšmingos šios šventės neminima arba užsiminama bendrais bruožais. Todėl susidaro tokia situacija, kai žiniasklaidos dėka manoma ir tikima, jog dainų šventės reikšmingos, tačiau „kuo?“ lieka neatskleista.

Spaudoje, radijo laidose, internete dažnai vartojamas „dainų švenčių“ terminas. Tačiau jis nereiškia, jog šventė skirta tik dainoms. Pirmą kartą Lietuvoje ši sąvoka pasirodė 1902 m. ant Rambyno kalno vykusiai šventei pavadinti, kuri iki tol vadinta „vasarine“ arba „žiemine“ lietuvių švente. Tuo metu Lietuva dar tik ruošėsi pirmosioms didelio masto šventėms. Nors pirmoji dainų šventė Europoje buvo surengta 1843 m. Ciuriche (Šveicarijoje), tačiau į Lietuvą atėjo tik 1924 m. ir buvo pavadinta Dainų diena. O šiuo metu Lietuvos dainų šventės jau vadinamos ne tik dainų, bet dainų ir šokių šventėmis.

Kiekvienoje šventėje galima pastebėti to meto kultūrai būdingų bruožų, o keičiantis laikotarpiui, politinei situacijai, keičiasi ir šventės reikšmė visuomenei. Iki Sovietų Sąjungos žlugimo Lietuvoje vykusios Dainų šventės buvo persmelktos svetimos ideologijos su jai būdingais ženklais, kalba ir dainomis. Jos buvo tapusios Sovietinės ideologijos skleidėjomis, tariamo lietuvių džiaugsmo priklausant šiai sąjungai atspindžiu. Tačiau tuo pačiu metu lietuviams jos turėjo ir pasipriešinimo reikšmę. Sovietų Sąjungai sugriuvus, Lietuvos dainų šventės įgavo kitokį veidą. Šios šventės tapo laisvos Lietuvos, jos kultūros ir tradicijų simboliu. Buvo suformuotos funkcijos, principai, reikšmė (Lietuvos liaudies kultūros centras). Su besikeičiančia kultūra kito ir repertuaras, kurio didžiąją dalį sudarė liaudies dainos, turėjusios rezistencinę paskirtį. Bet keičiantis kultūrai, nebelikus būtinybės kovoti už laisvę, šios dainos prarado savo svarbą visuomenei. Iš dalies, pasak Regimanto Gudelio, taip nutiko dėl XX a. ketvirto dešimtmečio chorų repertuarų kritikos, kuomet spaudoje pasirodė komentarai apie chorų „persisotinimą“ tradicinėmis harmonijomis. Tokiu būdu senąją kultūrą, reikšią liaudies dainomis, pakeitė naujos kompozicijos. Tokią tendenciją galima pastebėti autoriaus pateikiamoje repertuaro analizėje (Priedas Nr. 1.). Liaudies dainos neteko savo svarbos dėl kurios anksčiau buvo vertinamos. Dainos, kartu ir pačios šventės, besikeičiant politinei ir socialinei padėčiai, tapo poreikio švesti tenkintojomis.

Šiuolaikinė kultūra siejama su technikos suklestėjimu, vartotojiškumu, ekonomika, naudos siekimu ir pan. Apie tai rašo E. Fromm, J. O. Y Gasset, V. Pruskus, H. Arendt, V. Kavolis, E. Mounier ir kt. Nors šiais laikais, J. O. Y Gasset žodžiais, siekiama „sutapti su kitais“, tačiau tuo pačiu metu šiuolaikinis pasaulis leidžia ir išsiskirti, būti individualiu, siekti naujovių. Todėl daugelis nuo seno vykstančių švenčių su jų tradicijomis ir vertybėmis yra atmetamos arba tampa laisvalaikio praleidimo būdu, kitos - primena senus laikus ir lieka brangios dėl jų keliamo nostalgijos jausmo. Todėl svarbu išsiaiškinti, ką dainų šventės reiškia, kokį poveikį daro šiuolaikinei kultūrai ir jos gyventojams, kokie šių laikų bruožai atsispindi šventėse visuomenės akyse. O gal atvirkščiai? Gal šių laikų atspindžiai jose nėra pastebimi?

Visos šventės truputį skiriasi vienos nuo kitų, turi tik joms būdingų bruožų. Vienos kartojasi priklausomai nuo metų laikų (Kalėdos, Velykos, Joninės ir kt.), kitos kuriamos ir organizuojamos visuomenės narių pastangų dėka. Vienos daugiau, kitos mažiau įtakojamos ir pačios įtakoja šiuolaikinę kultūrą. Ne išimtis ir dainų šventės, kurios puoselėja savas tradicijas ir vertybes.

Nors Lietuvos dainų šventės pradėtos rengti XX a. pradžioje, tačiau UNESCO jas pripažino žmonijos žodinio ir nematerialaus paveldo šedevru tik 2003 m. Per visą šį laikotarpį, iki pat šių dienų

apie jas buvo ir yra rašoma. Iki XX a. pab. tai darė Vydūnas, Motiejus Budriūnas, Vladas Jakubėnas, Vytautas Jakelaitis ir kt. XXI a. Regimantas Gudelis yra tyręs Lietuvos dainų šventes per Lietuvos chorų ir dainų švenčių įtaką etninei kultūrai. Nors dažnai diskutuojama (įvairiuose straipsniuose) apie dainų švenčių reikšmę, tęstinumo svarbą šiuolaikinėje kultūroje, kurią užtikrina 2007 m. Lietuvos Respublikos Dainų švenčių įstatymas, tačiau ji dar nėra plačiai tyrinėta.

Dainų šventės tęsia senąsias tradicijas ir puoselėja vertybes, bet kartu ir keičiasi. Jos ieško naujovių, jungia archajišką kultūrą ir šiuolaikinę kūrybą. Tokia kaita ir nepastovumas būdingas šiuolaikinei kultūrai.

Darbo tikslas – išanalizuoti dainų švenčių poveikį šiuolaikinei Lietuvos kultūrai.

Darbo uždaviniai:

- Nusakyti švenčių sampratas.
- Apžvelgti tradicijos sampratą.
- Atskleisti vertybinį dainų švenčių vertinimą.
- Iširti dainų švenčių svarbą šiuolaikinei Lietuvos kultūrai.

Tyrimo problema:

- Kokie šiuolaikinės kultūros bruožai atsispindi dainų šventėse šiuolaikinės kultūros gyventojų akimis.

Darbo objektai – Dainų šventės, reikšmė šiuolaikinėje kultūroje.

Tyrimo dalykas – šventė, vertybė, tradicija.

Hipotezės:

Lietuvos gyventojams Lietuvos dainų šventės svarbios dėl puoselėjamų vertybių bei tradicijų, tačiau yra siejamos su pramoga, laisvalaikio praleidimo būdu ir materialiniu pelnu.

Lietuvos dainų šventėmis Lietuvos gyventojai didžiuojasi nepriklausomai nuo jų amžiaus.

Dainų šventės veikia visuomenę tam pasitelkdamos žiniasklaidą, visuomenės ugdymą ir integravimą.

Darbo metodai:

- Mokslinės literatūros analizė;
- Turinio analizė. Metodas pasirinktas tiriant Dainų švenčių įstatymą (2007), Dainų švenčių tradicijos tęstinumo 2007-2011 metų programos patvirtinimą, unesco.lt ir llkc.lt internetines svetaines, 2005-2007 m. Baltijos valstybių (Latvijos Estijos, Lietuvos) sub-regioninių konferencijų rezoliucijas. Skaičiavimo būdu pasirinktas paprastasis binarinis kodavimas;

- Anketa buvo taikoma tiriant Lietuvos dainų švenčių reikšmę šiuolaikinės kultūros gyventojams. Anketa (Priedas Nr. 3.) sudaryta remiantis bendraisiais reikalavimais, t.y. bendrieji anketos reikalavimai, klausimų paruošimo rekomendacijos bei apklausos lapo reikalavimai.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas; keturi skyriai, kuriuose nagrinėjami teoriniai švenčių sampratos aspektai, teoriniai tradicijos sampratos aspektai, vertybinis dainų švenčių vertinimas, dainų švenčių apraiškos šiuolaikinėje Lietuvos kultūroje, išvados; literatūros sąrašas; santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis); priedai.

1. TEORINIAI ŠVENTĖS SAMPRATOS ASPEKTAI

Keičiantis visuomenei, kartu keičiasi ir įgauna kitokią reikšmę ir pačios šventės. Nors šių dienų pasaulyje šventė dažniausiai siejama su pramoga ar pasilinksminimu, tačiau pats terminas „šventė“ turi kelis apibrėžimo variantus. Pirmiausia ji gali būti suprantama kaip iškilminga, džiaugsminga, smagi diena ar kelios dienos su jai skirtais renginiais, skirta žymaus istorinio ar valstybinio įvykio atminimui pažymėti. Antrasis apibrėžimo variantas šventes aiškina kaip pramogą ar religines iškilmes. Pastaroji šventė dar vadinama šventadieniu, sekma diena ar sekmadieniu. Jos metu nedirbama. Net krikščionybėje vienas iš Dievo įsakymų skelbia: „Sekmadienį švęsk“. Šią dieną negalima nei patiems sunkiai dirbti, nei kitų versti, negalima girtauti, blogai pramogauti ar linksmintis (Dievas su mumis! 1938: 23). Tokiu būdu šventės aiškinamos per religiją, kuomet viskas yra teisinga, kai tai susiję su Dievo pažinimu (Kunzmann 1999: 111). Viena vertus, suorganizuoti šventę yra darbas, kuris reikalauja nemažai pastangų. Kita vertus, dalyvauti šventėje yra pramoga. Trečia, švente laikomas didelio masto renginys, pavyzdžiui Sporto ar Dainų šventė. Mąstant apie blogas pramogas, girtavimą ir didelio masto renginius kyla klausimas ar tokius didelius renginius galima laikyti šventėmis? Juose prekiaujama alkoholiniais gėrimais, taigi galima sutikti ir girtų ar apsvaigusią asmenų. Taip pat sutinkama blogai besilinksminančių, kuomet kabinėjamosi prie aplinkinių, iš jų tyčiojamosi ar kitaip pažeidžiamos kito asmens teisės. Taigi ar šventė egzistuoja tik gerai besilinksminančiam ir negirtuokliaujančiam asmeniui? Ar ji egzistuoja visiems, nepriklausomai nuo to kaip švenčiama?

Svarstymų, apibrėžimų šventės suvokimo klausimu galima rasti ne tik žodynuose, bet ir įvairių autorių (Gadamer 1997; Sverdiolas 2003; Mounier 1996 ir kt.) darbuose. Vienas autorių (Girnius 1998) šventę apibrėžia kaip meno kūrinį, kurį sudaro socialinė, materialinė bei dvasinė struktūros, tikrovės atspindėjimas ir netgi protestas prieš realybę. Taigi, rengiant šventę, stengiamasi pabėgti nuo realybės. Dažniausiai bėgama į praeitį, nes remiamasi būtent ja. Sukaupta patirtis ateina iš praeities. Apibendrinant kitų autorių darbus, galima teigti, jog juose šventės apibrėžiamos kaip menas, kuris yra visos bendrijos dalis, pasak H. G. Gadamer, „tai bendrumas, tobulos bendrumo formos manifestacija“ (Gadamer 1997: 56). Taigi šventė – tai renginys, kuriam pritaria visuomenė arba liaudis, kuri „ne visuomet nori to, kas jai priklauso, o ir pati liaudis ne visuomet yra. Kai jos nėra – menas tampa siauro ratelio privilegija, o pati šventė neįmanoma“ (Gadamer 1997: 124). Kad šventė įvyktų, jai reikia asmenų, kurie ją rengtų ir joje dalyvautų. Jei viso to nebus, tai nebus ir šventės. Manau, jog be liaudies

reikia ir pačios jos noro. Jei jo nebus, tuomet šventė taps menkaverte arba visai išnyks. Asmuo, kuris nenori švęsti, dalyvauti šventėje, ne linksminsis, o ieškos progos kaip kuo greičiau nuo jos pasprukti.

Nagrinėjant šventę, atkreipiamas dėmesys ir į dalyvavimą joje. Šventės dalyvių skaičius gali būti įvairus, priklausomai nuo šventės masto. Tačiau šiame renginyje galima dalyvauti arba nedalyvauti – tai sąmoningas pasirinkimas. Jei dalyvaujama, tuomet „joje neįmanoma izoliuotis nuo kitų. (...) Jei kas nedalyvauja šventėje, sakome, jog jis „šalinasi““ (Gadamer 1997: 56). Šventei būdingas ryšių mezgimas. Pasak Emmanuel Mounier, jie yra įmanomi „tik sąveikaujant, kartais sąmoningai, kartais nejučiomis“ (Mounier 1996: 162). Autorė (Mounier 1996) mano, jog bendravimo metu plečiamas visuomenės ribotumas, kolektyvinėmis pastangomis ieškoma tiesos. Apibendrinus autorės mintis galima daryti prielaidą, jog teigiamų rezultatų atneša tik dalyvavimas šventėje. Asmuo būdamas vienas nepasieks kolektyvinio mąstymo galimybės. Kolektyvui vieno asmens nepakanka, taigi ir asmens suvokimas lieka ribotas. Tai šventės teikiama nauda.

1.1. Švenčių telkimo galios apžvalga

Dalyvavimas šventėje yra sąmoningas pasirinkimas. E. Mounier mano, jog šventė yra kultūros dalis, kurioje dalyvaujama. Dalyvavimas tai veikla, kuri įtakoja visuomenės gyvenimą. Tačiau „vertinga tik tokia veikla, kai kiekviena atskira sąmonė, netgi ta, kuri laikosi nuošaliai, bręsta veikiamo bendrosios sąmonės“ (Mounier 1996: 186). Anot autorės, veikla kyla iš įtampos ir netobulumo, besąlygiškos ištikimybės priimtoms vertybėms, bet tik tikroms, o ne žmonių pramanytomis. Suvokimas, jog veikla nėra tobula, apsaugo nuo fanatizmo ir padeda ugdyti kritinį mąstymą. Jis padeda išvengti nuolat gresiančio kolektyvinio apakimo, veidmainiškumo, dogmatizmo. Tai pažinimo priemonė, kuri visuomet dialektiška¹. Taigi veikla ir svarstymai apie veiklos tobulumą, tikrąsias vertybes padeda pamatyti tikrąją jos esmę. Vadinasi abejoti yra gerai, nes tik tokiu atveju sukuriamas realus vaizdas.

H. G. Gadamer (1996: 57-58) taip pat mano, jog šventė - tai veikla, o jos meno kalba – tai intencionali veikla. Tokios veiklos metu žmonės, sąlyginai savęs nebepažįstą, nes veikia, jaučia ir net mąsto kitaip negu paprastai. Šventinė veikla - tai savęs peržengimo laikas, kurio dalyviai – mus supantys daiktai ir žmonės. Intencija, kuri visus vienija ir neleidžia išsibarstyti į pavienius pokalbius bei

¹ Dialektikas. Teorija, tikrovės kritika, raidą aiškinanti vidiniais prieštaravimais, priešybėmis: materialistinė dialektika; visų savo formų ir prieštaravimų įvairumu bei sudėtingumu pasireiškianti raida: istorijos dialektika (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas).

paskirus išgyvenimus. Tuomet intencionalios veiklos dėka žmonės suartėja. Galbūt dėl šios priežasties ir einama į šventes, kai siekiama išvengti vienatvės jausmo, norima „pabėgti nuo savęs“.

Dalyvavimas šventėje gali būti apibūdinamas ne vien žodžiu veikla, bet ir aktyvumu bei pasyvumu. E. Fromm mano, jog „aktyvumas yra socialiai pripažintas tikslingas elgesys, kurio rezultatas yra atitinkami socialiniu požiūriu naudingi pokyčiai“ (Fromm 2005: 126). Ką nors veikiant visuomet siekiama tikslo arba naudos, nors ta pati nauda ne visuomet apčiuopiama. Bet, pasak autoriaus, šiuolaikinėje kultūroje, kurioje aktyvumas „nusako tik elgesį, o ne vienaip ar kitaip besielgiantį asmenį“ (Fromm 2005: 126), egzistuojantys pasyvumas ir užimtumas atitinka terminus „susvetimėjęs“ ir „nesusvetimėjęs“, kuriais nusakomos įvairios veiklos rūšys. Susvetimėjusioje veikloje iš tikrųjų veikiama ne savo noru, o veikiant išorinėms ar vidinėms jėgoms, atsiskiriama nuo veiklos rezultato ir atvirksčiai. Aktyvumas (Berkeley 1988: 73) egzistuoja tiek, kiek turima laisvės, o pasyvumas pažadinamas išorinių arba vidinių jėgų ir jis negali veikti aplinkos.

Tuomet dalyvavimas šventėje skatinamas motyvų, kurie nebūtinai yra matomi. Tačiau kai pasirenki aktyvų arba pasyvų dalyvavimą joje, tampa priklausomas, o kartu ir patvirtini švenčių telkimo galia, kuriai nėra svarbu kokių motyvų vedinas ateini. Ši galia – pagrindinis švenčių bruožas. Apie kurią svarsto H. G. Gadamer ir A. Sverdiolas. Jie mano, jog šiandien telkimas sunkiai tepasiekiamas, nes anksčiau mokėta švęsti. O šiais laikais nebemokama to daryti. Taip nutinka dėl dviejų priežasčių: arba nebeturima ką švęsti, arba tiesiog nebemokama. Kyla klausimas ką iš tiesų reiškia švęsti? „Šventės buvimas švente pirmiausia priklauso (...) ne nuo mūsų, ne nuo (...) mūsų jausmų jos atžvilgiu, taip pat ne nuo mūsų įvaldyto, neišvaldyto ar pamiršto meno ją švęsti, o nuo kažko, ką, neturint kito žodžio, būtų galima atsargiai vadinti mūsų pačių šventės lemtimi“ (Sverdiolas 2003: 120-121). H. G. Gadamer (1997: 57) svarsto, jog šventimas – tai „susitelkimas į kažką, nors ir niekas negali pasakyti, kam iš tiesų čia susirenkama ir susitelkiama“. Taigi švęsti galima net ir tuo atveju, jei nesuprantama, ką švenčiama. O tai iššaukia beprasmybės jausmą, kuomet daroma, bet neaišku kokių tikslu.

Švenčių telkimo galia pasireiškia bendrais jausmais, kurie išryškėja tik dalyvaujant šventėse. A. Sverdiolas mano, kad švenčių metu pasiekiamas jausminis bendrumas ir vienybė nepriklauso nuo to, su kuo bendraujama, t.y. artimieji, mylimieji, nepažįstamieji. Šių renginių metu privatūs jausmai išsiveržia į paviršių ir tampa vienijančiais ryšiais, kurie gali garantuoti saugumo jausmą. O asmuo, kuris dalyvauja šventėje „nebeatpažįsta pats savęs, jaučia, veikia ir mąsto kitaip negu paprastai“ (Sverdiolas 2003: 121). Bet bendrus jausmus pasiekti galima ir be šventės ar didelės grupės žmonių, pavyzdžiui susitikus su draugais šeimos tarpe ar tiesiog kalbant.

Kalbant apie švenčių reikalingumą bendrų jausmų atžvilgiu, A. Sverdiolas (2003: 128) išskiria du aspektus. Pirma, švenčių kuriamo bendrumo jausmo dėka pajėgiama atkurti formas, kurios jau praradusios aktualumą ar tampa banaliomis. Antra, tik būnant kartu ir patiriant vienodus arba panašius jausmus sugebama įkvėpti gyvybę tam, kam gresia išnykimas. Vadinasi šventės su jų skatinamais bendrais jausmais reikalingos dėl išnykimo grėsmės nutolinimo; reiškinių, kuris nyksta ar tampa banaliu, dėl jo atgaivinimo. Bet tuomet, kam gaivinti tai, kas tampa banalu? Nebent tikintis suteikti naują prasmę. Tačiau banaliai suteikus prasmę, ji gali būti paviršutiniška, net ir labai stengiantis to išvengti.

Almantas Salamavičius (2004: 34), kuris nagrinėja masinę kultūrą, bendruose jausmuose išvelgia grėsmę. Pasitelkus šiuolaikines technologijas ir ypač reklamą, kurią autorius prilygina propagandai, kultūroje įsigali paklusnus priėmimas tų modelių, kurie jau pagaminti. Pasitelkus bendrus jausmus, lengviau formuoti viešąją nuomonę ir manipuliuoti žmonių protais. Panašias mintis išreikia ir Tomas Kačerauskas (2007a) teigdamas, jog tikimasi, kad aplinkinis pasaulis suformuos ir suartins vieną žmogų su kitais arba praturtins jų vertybių pasaulį.

Šiuolaikinė kultūra turi ne tik teigiamų savybių (atgaivina nykstančias kultūras), bet ir neigiamų. Pasitelkus informavimo priemones, bendrus jausmus ir pan. manipuliuojama žmonėmis, formuojamas visuomenės požiūris į tam tikrus reiškinius. Nors patys žmonės dėl to kalti, kadangi tikisi, jog viskas bus padaryta už juos. Tuomet kodėl einama ir dalyvaujama šventėse? Galbūt dėl žiniasklaidos įtakos.

1.2. Švenčių papročiai ir jų laiko aspektas

Šventės gali būti rengiamos tik vieną kartą ir daugiau nesikartoti arba būti nuolatos rengiamos ir reikalauti nuolatinio pasikartojimo. Abiem atvejais organizuojant šventę remiamasi patirtimi, t.y. praeitimi.

Paprotys rengti šventes gali tapti įpročiu, kuris neturi nieko bendro su tradicijomis. Tokiu atveju šventės rengimas ir dalyvavimas jose tampa tiesiog veiksmais, kuriuos reikia atlikti. Tai gali vesti prie pareigos ar net prievolės jausmo. Nors šventėmis, jų papročiais siekiama kilnių tikslų, tačiau palaikymo formų dėka jos tampa dirbtinėmis. Nors iškilmingos tylos ar iškilmingos kalbos metu kuriama didinga atmosfera, tačiau galiausiai virsta dirbtinumo simboliais, kuomet šventėje dalyvaujančiam asmeniui

reikia priminti, dėl kokios priežasties rengiamas renginys. Tokiomis išskilmėmis tarsi stengiamasi priminti tai, kas ir be priminimo turėtų būti aišku. Tai dirbtinis šventės palaikymas.

H. G. Gadamer papročius aiškina per vokiečių kalbos žodį „begehen“, kuris reiškia „apeiti“. Apėjimo, t.y. apeigos, pagalba, atmetamas tikslas, į kurį turėtų būti einama. Šventė „(...) „apeinama“, ji nesubyra į vienas kitą keičiančių akimirų seką. Žinoma, įprasta sudaryti šventės programą (...) ir suplanuoti pagal laiką. Bet visa tai daroma tik todėl, kad šventė švenčiama, t.y. apeinama“ (Gadamer 1997: 58). Šventė niekuomet neišnyksta, ji visuomet yra čia ir šiuo metu. Vadinasi šventiniai papročiai neturi tikslo, o programos reikalingos tik to paties tikslo apėjimui. Bet būtent iš pavienių programos dalių galima suvokti šventės esmę, visumą. Atskiri elementai, t.y. programos dalys, nurodo „ko mes galime tikėtis iš vienu ar kitų veiksmų (...), tai iš tiesų viskas, ką galime aiškiai suprasti“ (Berkeley 1988: 95). Taip pat programa leidžia pažinti šventę iš atskirų aspektų ir leidžia pastebėti tai, kas galbūt nepastebima kaip visuma.

Tuomet kam reikalinga šventė, kuri neturi tikslo, dėl kurio yra rengiama? Nejau, prisimenant ankstesnes autorių mintis, tik nykstančio atgaivinimui. Nors bet kokio tikslo paieškos paneigtų H. G. Gadamer švenčių „apėjimo“ aiškinimą.

A. Sverdiolo nuomone, papročiai nėra tvirti, seni ir nusistovėję, nors apeliuoja į praeitin pasitraukusį tradicijos buvimo būdą. „Papročiai ilgainiui virsta dekoratyviais, imituojančiais ar vos pridengiančiais svaiginamą tuštumą, šventimas – neturi apibrėžtų išraiškos būdų. Tai gali būti improvizuojama ir atrandama mūsų pačių akyse“ (Sverdiolas 2003: 121). Vadinasi, šventiniai papročiai nebūtinai turi būti siejami su praeitimi, nes šventinis paprotys gali būti sukuriamas čia ir dabar.

Taigi galima prielaida, jog šventės nebeturi paprotinės reikšmės. Jos tampa įpročiais, o tai skatina jų supratimą kaip pramogą ar laisvalaikio parleidimo būdą. Nykstant paprotinėms reikšmėms, dirbtinai kuriant šventes, kyla grėsmė dekoratyvumo atsiradimui. Kitaip tariant, šventės gali tapti parodomosiomis, kurios reprezentuos tik tai, ką norima parodyti, tai, ką galima sukurti, o ne tai, kas yra iš tiesų ir turėjo reikšmę kažkada anksčiau, kai dar nebuvo dirbtinumo.

Tas pats dirbtinumas keičia požiūrį į šventinį laiką. Kai asmuo dalyvauja šventėje, tuomet jis eina į ją skatinamas tam tikrų tikslų ir kažko siekdamas, nors tai prieštarauja H. G. Gadamer (1997: 58). Kadangi iš šventinio laiko kažko tikimasi, joje praleistas laikas - vertinamas. Tačiau jei šventė kuriama dekoratyviai ir paviršutiniškai, tuomet ir iš šventinio laiko nieko prasmingo nebesitikima. Tokiu atveju šventė vargiai begali žavėti ne tik dalyvį, bet ir organizatorių. Tokiu atveju dėl savo

neigiamų jausmų „visiškai neturime (...) sielotis ar stengtis „kuo sąmoningiau“ pakeisti savo jausmus – mes nieko jai neprivalome“ (Sverdiolas 2003: 123).

Anot Valdo Pruskaus jokie gėdinimai nepadės, jei šventė nėra paties asmens prioritetas. Būtent prioritetai, vertybinė hierarchija „tarsi programuoja visą žmogaus veiklą, lemia svarbiausią veiksmų ir elgesio kryptį ir savaip atskleidžia visuomenės, kuriai individas priklauso, ideologiją ir kultūrą“ (Pruskaus 2005: 13-14). Vadinasi šventinio laiko vertinimas priklauso ne nuo kieno nors kito, o tik nuo mūsų pačių prioritetų, kuriais vadovaujamės. Taip pat nuo patirties, kurią yra sukaupęs kiekvienas. Pasak T. Kačerausko, besirėmusio Martin Heidegger mintimis, individuali patirtis, kuri kaupiama būtajame laike, sutalpinama mirties perspektyvoje, o pati šventė netelpa kasdienybės, įprastinės veiklos ir užmojų rėmuose (Kačerauskas 2007a: 51). Anot Juozo Vytauto Vinciūno, mąstymas ir siekiai priklauso ne tik nuo patirties, bet ir „nuo to, kokių visuomeninių formų rėmuose jis veikia ir kokie santykiai jį sieja su kitais žmonėmis“ (Vinciūnas 1988: 158). Kiekvieno individo žmogiškasis pažinimas skiriasi priklausomai nuo to, kokioje visuomenėje jis gyvena, kokia aplinka jį veikia, su kuo bendrauja ir pan. Visa tai sudaro sąlygas plėsti pažinimą arba nustatyti jo ribas. Be mąstymo, žmogus tiesiog nesugebės pažinti (Vinciūnas 1988: 139). Vadinasi, šventinis laikas gali būti vertinamas atsižvelgiant į individualią patirtį sukaupią praeityje ir pagal vieno individo santykį su kitais.

Teigiama, kad yra „autentiškas laikas – būties myriop laikas, kuris atsiveria kiekvienu akimirksniu, kai projektuojama mūsų ir kaip mirtingųjų ateitis ir šioje perspektyvoje vis iš naujo iškyla praeities prasminė visuma“ (Kačerauskas 2007b: 55). Vadinasi, kad būtų galima kurti ateitį, reikia praeities bei dabarties. Tik jų dėka galime išplėsti rėmus tam, kas vyksta šiuo metu.

Šventiniai papročiai yra tarsi sugrįžimas, kuris nuolatos reikalauja pasikartojimo. Šventė tampa pasekme to, kas buvo anksčiau. Tačiau dabartyje ji virsta esamuoju laiku nors ir apeliuojančiu į praeitį. Tokiam virsmui reikalingas žmogus, kuris pajėgia kurti.

A. Sverdiolas (2003:122) laiką sieja su ilgesiu ir nostalgija ir teigia, kad jis gali būti aiškinamas kaip tuščias arba užpildytas. Taigi atsiranda du laiko skirstymai. Tuščias laikas atsiranda tuomet, kai prarandama švenčių esmė, kai ji nustoja būti švente, o dalyvavimas dialektiškai išsiverčia: „tai nebe šventimas, bet varginimasis dėl minios gausumo, nuobodulys“ (Sverdiolas 2003: 122). Tai, kas anksčiau žymėjo pilnatvę virsta kamšalu, kurį autorius įvardina kaip šventinius posėdžius su nesibaigiančiomis kalbomis.

Juozui Girniui (1998: 239) švenčių meninė kalba virsta tuštuma, kai esmės nebuvimą bandoma pridengti tariamu naujumu, idealo realizavimas virsta beprasmiška moderniškumo medžiokle. Šį

užpildo ieškojimą vėlgi skatina nuobodulys. Būtent dėl jo žmogus ieško kokio nors užsiėmimo ir nebesigilina į prasmę, į jos buvimą ar nebuvimą. Vadinasi žmogaus tikslu tampa veikla nepaisant jos prasmės. Tuomet nuoboduliui nuvyti tinka bet koks užsiėmimas.

Hannah Arendt (1995: 228) mano, jog tuščias laikas, kuris tapo pramoga, o kartu ir preke siūloma pramogų industrijos nėra gyvybiškai reikalingas. Tai laikas, kuris „užmušinėjamas“. Tačiau laisvalaikiu jo vadinti negalima, nes tai „laikas, kai mes esame *laisvi* nuo visų rūpesčių ir veiklos formų, kylančių iš gyvybinio proceso poreikių (...); veikiau tai yra laikas, (...), likęs po to, kai darbui ir miegui jau atiduota tai, kas jiems priklauso“ (Arendt 1995: 228). Tuščias laikas lygus laisvam laikui, bet laisvalaikiu vadinti jo negalima. Tačiau laisvalaikis reiškia laisvą laiką nuo darbo (Terminų žodynas). Vadinasi nors autorė šiuos laikus atskiria, tačiau jie yra lygūs, nes reiškia tą patį.

Šventinis laikas gali virsti šaltiniu, kuris gelbsti nuo vienatvės: „pramoginiuose kontaktuose bei šventinėse pažintyse kiti žmonės mums tik išsiblašymo priemonės. Bet išsiblašymas tėra užsimiršimas, o ne gyvenimo džiaugsmo laimėjimas“ (Girnius 1998: 263). Tai vėlgi tas pats bandymas švenčių suteikiama galimybe pasislėpti patiems nuo savęs.

Kitas A. Sverdiolo išskirtas laikas - užpildytas laikas. Tačiau net jis nėra itin teigiamas, nes aiškinamas kaip kita tuštumos forma. H. G. Gadamer (1997: 59-60) ją vadina perdėto veiklumo forma, kai laiko niekada negana, kai vis ketinama kažką daryti, tačiau nebūtinai daroma. Jis nepatiriamas kaip laikas, tačiau vadinamas savu laiku („*eigenzeit*“). Laikas tampa šventiniu, kai yra užpildomas akimirka arba valanda, kai įgauna apeigos pobūdį. Bet savą laiką galima pažinti tik pasitelkus savą patirtį, kurią sudaro tokios laiko formos kaip vaikystė, jaunystė, branda, senatvė ir mirtis. Patirtį sudaro ir praeities kartų patyrimas. Be jo niekas „nieko negalės pasakyti apie pasaulį, nesugebės konstruoti net elementarių priežastinių ryšių“ (Vinciūnas 1988: 170). Vadinasi svarbūs ne tik žmogaus gyvenimo tarpsniai, bet ir tai, kas atėję iš protėvių.

Laikas remiasi patirtimi, kuri sukaupta praeityje ir naudojama dabartyje. Tačiau tokios patirtys nenurodo šventinio laiko. Patirtis padeda tik atpažinti pasikeitusią laiko formą. Bet kad tokį laiką atpažintų ne vienas asmuo, juk šventės dalyvių būna gana daug, tai ir patirtis turi būti panaši. Galbūt galima prielaida, jog šventėje dalyvaujantys asmenys bėga nuo nuobodulio, o šventinį laiką atpažįsta tik todėl, kad jų patirtys panašios ar net vienodos. Arba dėl to, kad šių asmenų protais manipuliuoja informacijos priemonės, kurios kuria visuomeninę nuomonę.

T. Kačerauskas išskiria dar vieną šventinio laiko skirstymo variantą, t.y. praeities ir ateities. Abi šios laiko formos susiduria dabartyje. Dabartiniai „mūsų siekiai teikia mums vis naują mūsų praeities

vaizdą, o šis savo ruožtu kreipia į ateitį“ (Kačerauskas 2007a: 51). Autorius, besiremdamas Aristotelio pamąstymais, teigia, jog individas būdamas dabartyje ir siekdamas kurti ateitį, naudoja praeities vaizdus.

Vadinasi gyvendami dabartyje išties mes kuriame ateitį ir mūsų veiksmai nukreipti būtent į ją. Priimdami vienokius ar kitokius sprendimus mes remiamės praeitimi. Todėl galima prielaida, jog nei viena laiko forma (ateitis, praeitis, dabartis) nėra atsieta viena nuo kitos. Visi veiksmai yra įtakojami laiko, netgi ta pati patirtis, kuri kaupiama dabartyje iš tiesų priklauso praeičiai ir ateičiai. Todėl praėjusi minutė, tampa istorija, vos pasibaigusi, o dabarties veiksmų rezultatai bus matomi tik ateityje.

2. TRADICIJOS SAMPRATOS TEORINIAI ASPEKTAI

A. Sverdiolas, besirėmęs H. G. Gadamer, teigia, jog „dedant pastangas pažinti tradiciją, (...), reikia ypatingo – neobjektinančio – mąstymo“ (Sverdiolas 2003: 219), nes jos negali būti iškeliamos priešais. Tačiau jas pažinti mėgino net keli autoriai (Arendt 1995: Andrijauskas 2003; Gasset 1993; Fromm 2005 ir kt.).

Anot H. Arendt, toks dalykas kaip tradicija iki romėnų buvo nežinomas: „kartu su jais ji atsirado, o po jų tapo saistančia praeitį gija ir grandine, prie kurios, sąmoningai ar nesąmoningai, buvo prikaustytas kiekvienos naujos kartos pasaulio ir savo patirties supratimas“ (Arendt 1995: 32). Vadinasi tradicija buvo siejama su praeitimi, kuri neatsiejama nuo visuomenės gyventojų.

Šiais laikais tradicijos daugiausia siejamos ne konkrečiai su praeitimi, o su romantine sąvoka. Jos metu užfiksuojama tik ta akimirka, kai modernus pasaulis ėmė keisti šiandieninį, kai rėmimasis tradicijomis tapo nebeįmanomas. Bet pats atsiribojimas nuo tradicijų nėra tyčinis veiksmas (Arendt 1995: 32-34).

Iš lotynų kalbos išvertus žodį „tradicija“ jis reiškia „perdavimą“, „padavimą“. Ji yra „viena pamatinių šiuolaikinės kultūrologijos sąvokų, žyminti ilgalaikius įvairių sociokultūrinės patirties, kultūros formų, socialinių institutų, normų ir simbolių fiksacijos, atgimimo bei perdavimo iš kartos į kartą mechanizmus“ (Andrijauskas 2003: 195). Tradicijos panašios į vertybes, tik šiuo atveju, jas pačias galima suprasti kaip patirtį, o vertybės galėjo būti suvokiamos tik pasitelkus patirtį, bet pačios ja nebuvo. Vadinasi norint suvokti vertybes, reikia remtis tradicijomis. Jei egzistuoja tradicijos, tai patirtis bus perduodama ateities kartoms, nes patirties atsisakyti, manau, neįmanoma.

Dar tradicija gali būti apibrėžiama kaip „pasaulėjauta, senasis tikėjimas, papročiai, tautosaka ir pan.“ (Trinkūnas 2003: 8). Visi jie sudaro kultūros šerdį. O pati tradicija – tai senasis tikėjimas. Šiuo atveju tradicija aiškinama per religiją, senąjį tikėjimą. Nors turint omenyje šios minties autoriaus Jono Trinkūno gyvenimo būdą (jis neopagonis), stebimasi neturėtų būti.

Pranė Dundulienė taip pat aiškina tradicijos sąvoką. Ji mano, jog tradicijos, papročiai bei apeigos (visus juos aiškina kaip vieną), per tūkstančius metų nemažai paveikė socialinių formų, žmonių dvasinės kultūros raidą. Taigi galima prielaida, jog ne visuomenė įtakojo tradicijų formavimąsi, įsitvirtinimą ir kaitą, o atvirkščiai. Autorė taip pat mano, jog liaudies laimėjimai įsitvirtino papročiuose, kurie nedaug pakito ir buvo perduodami iš kartos į kartą. Bet čia išryškėja vienas trūkumas: kaitos nebuvimas arba nežymi kaita skatina rutiną. Bei privalumai: kultūros nebuvimas leidžia išlikti kultūros

laimėjimams tokiems, kokie jie buvo ar beveik tokiems pat; tradicijų pastovumas leidžia tradicijoms būti tam tikrais istorijos šaltiniais. Tačiau jei tradicijos kinta, nors ir nežymiai, tuomet, mano supratimu, jų laikyti šaltiniais jau nebegalima, nebent antriniais, tik ne pagrindiniais.

Kitas lietuvių autorius Stasys Gutautas (1991) mano, jog pirmiausia reikia suvokti žodžio „įprotis“ reikšmę. Tai auklėjimo ir žmogaus veiklos sąlygotas polinkis bei elgesys, kuris yra būdingas kolektyvui, tautai ar žmogui. Nusistovėdamas laike įprotis tampa natūralia žmogaus savybe, skatinančia vienaip ar kitaip elgtis. Esant palankioms sąlygoms jis tampa papročiu, o vėliau ir tradicija.

Tradiciją nagrinėjantis ir H. G. Gadamer besiremiantis A. Sverdiolas teigia, jog „iš tiesų tradicija niekuomet nebūna vienaskaitinė, ją sudaro daugelio gijų, paskirų tradicijų pynė“ (Sverdiolas 2003: 225). Taigi tradiciją sudaro ne atskiri aiškintini elementai, o jų visuma. Jos, kaip ir vertybės, aiškinamos iš savojo suvokimo taško, remiantis individualia patirtimi, kuri yra įsišaknijusi kiekviename individe ir siejama su simboliais bei jų atskleidimu (Ricoeur 2000: 71). Viso to dėka individas išsirenka jam tinkančias ir aktualias tradicijas, kitas palikdamas kaip nereikšmingas: „kiekviena dabartis, kiekviena bendrija, mąstymo pakraipa pasiima iš tradicijos talpyklos, reflektiviai aptinka kaip savus tik tam tikrus dalykus, pasirenka savuosius pranokėjus, galima netgi sakyti, - išranda savą tradiciją“ (Sverdiolas 2003: 225).

H. Arendt (1995: 11-12) tradicijas gretina su prisiminimais ir brangenybe, kurią įvardina kaip testamentu paliktą paveldą. Tradicijos priklauso visiems, jos laikomos ir išlaikomos tik gyvųjų dėka, mirusiajam jos nustoja egzistavusios, nebėra aktualios. Ji mano, jog „be tradicijos (...), nesama valingo tęstinumo laike, todėl, (...), nėra nei praeities, nei ateities, o yra tik amžina pasaulio kaita ir jame gyvenančių būtybių biologinis ciklas“ (Arendt 1995: 11). Nuo tradicijų priklauso ar žmogus tiesiog fiziškai egzistuos, ar gyvens prasmingą gyvenimą. Ši autorė taip pat mini turinčios prasmę tradicijos perdavimą iš kartos į kartą, bet pažymi, kad „veiksmas, turintis prasmę gyviesiems, turi vertę tik mirusiesiems, ir yra baigiamas tik tuose protuose, kurie jį paveldi ir kvestionuoja“ (Arendt 1995: 12). Vadinasi nors tradicija prasminga gyvajam ir vertinga tik mirusiajam, tačiau išbaigta tampa tik ją kvestionuojant. Galiausiai pačią tradiciją išbaigia ne kas kitas, o gyvasis asmuo. Pastarajam ji ir turi būti svarbiausia ir reikšmingiausia. Juk mirusiajam netekus gyvybės išnyksta ir jį supęs pasaulis. Taigi kaip galima vertinti tai, kas tau nebeegzistuoja, nes jau paties nebėra?

A. Andrijauskas (2003: 195) nagrinėja ne tik pačią kultūros, bet ir jai giminingą kultūros tradicijos sąvoką. Anot autoriaus, ji „apima įvairias sociokultūrinio palikimo formas, materialias ir dvasines vertybes bei simbolius, sociokultūrinį paveldėjimą bei jo būdus“ (Andrijauskas 2003: 195).

Kultūros tradicija apima viską, kas glūdi kultūroje. Nors pati tradicija priklauso kultūrai ir yra neatsiejama nuo jos.

Tas pats autorius išskiria dar vieną aspektą, kuriuo galima nagrinėti tradicijas, tai civilinis jos lygmuo: „tradicinė visuomenė dažniausiai tiesiogiai siejasi su konkrečia religija, kuri sistemiskai organizuoja ir rašytiniais tekštais ar regimais vaizdiniais įtvirtina šios kultūrinės tradicijos simbolius bei vertybes“ (Andrijauskas 2003: 196). Tradicijos gali ne tik pačios įsitvirtinti kultūriniame gyvenime ir jame gyvuoti, bet ir būti užfiksuotos dokumentuose bei rašytiniuose tekstuose.

Tradicijos formuojasi iš gyvenimo reiškinių. A. Andrijauskas mano, jog jei tokia tradicija atitinka „giežtus socialinės selekcijos reikalavimus, vėliau kanonizuojami ir įsitvirtina socialinėje atmintyje bei kultūros praktikoje“ (Andrijauskas 2003: 195). Vadinasi įsitvirtinti nėra itin paprasta, pirmiausia reikia atitikti tam tikrus reikalavimus.

Susidomėjimą tam tikromis tradicijomis lemia jos unikalumas bei poreikis. Tradicijos išskirtinumas yra vienas iš pasirinkimo rodiklių, kurį, galbūt nesąmoningai, kelia pats individas. Besirinkdamas jis neklausia „ką – gėrį ar blogį – gali nešti kuri nors tradicija“ (Kavolis 1995: 66). Svarbu tik tai, kad tradicija būtų kitokia, išskirtinė. Tokiu būdu atsiranda senos ir naujos tradicijos, nors būna ir transformuotų senų, kurios pritaikomos šiuolaikinei kultūrai.

Seno ir naujo supratimas keičiasi priklausomai nuo individo amžiaus bei laikmečiu, kuriame jis gyvena. Senų ir naujų tradicijų jungimasis ne tik atnaujina, bet ir padeda plėtoti kultūrinės tradicijas. Ši sintezė naudinga prisitaikant prie besikeičiančių sąlygų (Andrijauskas 2003: 199). Tačiau tokia adaptacija gali likti beverte, nes, kaip teigia Alvydas Jokubaitis, reikia „didžiuotis vietos kultūros išpuoselėtomis emocijomis, prasmėmis, įpročiais ir tradicijomis“ (Jokubaitis 2008: 27), jei nesididžiuojama, tuomet netenkama prasmės. Tik didžiuojantis ir vertinant galima išlikti. Straipsnyje „Tautinė valstybė ir atsakomybė“ autorius (Jokubaitis 2008: 28) mini, jog reikia jausti atsakomybę už istoriškai paveldėtus dalykus. Manau, jog viena yra žinoti ir jaustis atsakingu už paveldą ir visai kas kita, iš tiesų taip jaustis. Galima didžiuotis kuo nors arba ne, bet nuo to žmogus netampa mažiau atsakingu. Galbūt tik skiriasi jo požiūris.

Ta pati seno ir naujo sintezė gali vykti dvejopai: intensyviai arba lėtai. Intensyvumas „reikalauja, jog senos tradicijos sugebėtų prisitaikyti prie naujų sąlygų, taip pat kartu rastų būtinų kultūros raidai kompromisų su naujomis kultūros formomis“ (Andrijauskas 2003: 199). Savo ruožtu lėtos sintezės dėka „mažėja kultūros sugebėjimas prisitaikyti prie besikeičiančių sąlygų, o jos raida įgauna konfliktinį, rutininį pobūdį, ir prasideda sąstingis“ (Andrijauskas 2003: 199).

Aptariant tradicijas atkreipiamas dėmesys ir į jų išlikimą, kuriam daro įtaką technika. Pastaroji gali reikšti ne tik pažangą ir naudą kultūrai, bet ir realią grėsmę. Pavojus kyla tam, kas buvo perduodama iš kartos į kartą. Tradiciniai menai, anksčiau buvę aukštoje menų hierarchijos pozicijoje, dabar nusileidžia techniniams menams. Tačiau nepaisant to, anot A. Andrijausko, pačiai tradicijai išnykimas negresia. Ji išliks, nes „suranda alternatyvius kultūros raidos kelius, įveikia įvairius prieštaravimus“ (Andrijauskas 2003: 199). Tačiau naudodamasi alternatyviais keliais ji pakis, o nuolatos prisitaikydama gali „pamiršti“ kas iš tiesų buvo. Sprendžiant bet koki prieštaravimą reikia priėti bendrą nutarimą, kompromisą. Taigi prisiminus, jog tradicijos prisitaiko, apeina prieštaravimus, išnykimo pavojus joms neturėtų grėsti, nebent grėsmė pasikeisti. Bet tame nėra nieko blogo, nes keičiantis gyvenimo sąlygoms, požiūriui, mąstymui, turi keistis ir tradicijos. Tai intensyvi seno ir naujo sintezė, kuri neleidžia pasireikšti sąstingiumi.

Kitas tradicijų išlikimą įtakojantis aspektas yra jaunoji karta. Globalizacija skatina vartotojiškos visuomenės ir pasaulio kultūros raidą, formuoja kosmopolitinį požiūrį į tautiškumą. Todėl tradicijų išlikimas priklauso nuo tradicijų perdavimo jaunajai kartai (Čepienė 2008: 282).

E. Fromm (2005: 107-108) požiūris jaunosios kartos atžvilgiu gana pesimistiškas. Anot autoriaus, jiems būdinga beveik fobiška nepagarba tradicijoms, naivus narcisizmas². Jiems atrodo, jog viską gali sukurti patys. Bet po tokiomis mintimis slypi skaudus nusivylimas, nes nieko naujo nesukurama, o tai, kas sena – nevertinama, nes jaunimui „senieji įsitikinimai kasdien atrodo vis keistesni“ (Fromm 2005: 109). Vadinasi senam priešinamasi, o naujo, nors ir ieškoma, nesukurama. J. O. Y Gasset (1993: 215) E. Fromm aprašytą padėtį aiškina tuo, jog žmogus, kartu ir visa Europa liko be moralės. Taigi kaltina ne jaunimą ir jo įsitikinus, o visos Europos moralės nebuvimą.

H. Arendt mano, jog naujųjų ir senųjų laikų nesuderinamumas „glūdi konflikte tarp abejonės ir nepatiklumo dvasios, kuri gali pasitikėti tik tuo, ką sukūrė pati, ir tradicinio neklausiančio pasitikėjimo tuo, kas duota ir kas pasirodo savo tikrąja būtimi žmogaus protui bei julsėms“ (Arendt 1995: 38). Atrodytų, jog dėl visko kaltos abejonės.

Naujaisiais laikais, kuriuos H. Arendt (1995: 105-109) vadina moderniuoju pasauliu, pasikeitė tradicijų rėmai, o jos pačios išnyko kaip autoritetai. Taigi praradus tradiciją kaip autoritetą „pasaulis iš tikrųjų pradėjo svyruoti, vis greičiau keistis ir transformuotis iš vieno pavidalo į kitą, tarsi mes gyventume ir grumtumės su protėjišku universumu, kur bet kas kiekvieną akimirką gali tapti beveik bet

² Narcisizmas. Med. Lytinis iškrypimas, kuriame būdingas savęs įsimylėjimas; pavadintas pagal sen graikų mitologijos personažo Narcizas vardą (Tarptautinių žodžių žodynas).

kuo“ (Arendt 1995: 109). Jau nebežinoma kas yra kas. Autoritetas visada reikalauja paklusnumo, kuris gali būti painiojamas su tam tikra galios ir prievartos forma. Bet būtent jis buvo pagrindu.

Anot A. Andrijausko, tradicijoms gresia išnykimas tik dėl nesubrendusių kultūrų, kurios nesuvokia savo kultūros tradicijose slypinčių galių, jų svarbos ir vertės. Todėl tokios kultūros „lengvabūdiškai meta iš savo laivo amžiais sukauptas tradicines vertybes, iš naujo perrašinėja savo kultūros istoriją, kartoja senas klaidas“ (Andrijauskas 2003: 199). Taigi nepriimant senų tradicijų, jas ignoruojant, gali tekti dar kartą eiti jau pramintu keliu, kuris veda į tą patį tikslą.

Ilgainiui žmogus pradeda tapatintis su tuo ką turi. Tokio tapatumo dėka jis pradeda tikėti, jog jam negresia išnykimas tol, kol egzistuoja jo tapatinimosi objektas: „jei aš esu tai, ką turiu, tai aš esu nemirtingas, nes mano turimi daiktai nesunaikinami“ (Fromm 2005: 117). Dėstydamas šią mintį E. Fromm daugiau remiasi materiją turinčiais objektais. Tačiau tas pats tinka ir tradicijoms: kai neliks tradicijų, neliks ir į jas besilygiavusių žmonių.

Tradicijos siejamos su praeitimi, o praeitis žymi laiką. Nors tradicijos remiasi praeitimi, tačiau jos, anot E. Fromm (2005: 175), apjungia tris laikus:

- ✓ Praeitis. Kai galvojame apie praeitį, dar kartą išgyvename tuos pačius jausmus, o mes patys „esame praeitis, mes galime pasakyti: „Aš esu tai, kas buvau““ (Fromm 2005: 175). Tai laikytina sentimentalumo išraiška.
- ✓ Ateitis numato tai, kas ilgainiui pavirs praeitimi. Kai sakoma, jog turima ateitį, norima pasakyti, jog jo laukia gera ateitis su daug daiktų, kurių šiuo metu neturima.
- ✓ Dabartis – tai riba, kur susiduria praeitis ir ateitis.

Nors šis skirstymas turėtų atskirti visus tris laikus vieną nuo kito, tačiau, realiai, jie nesiskiria ir remiasi vienas kitu. Ypač ryškiai siejama praeitis ir dabartis. „Praeities situaciją galima vėl patirti taip gyvai, tarsi ji būtų čia ir dabar; t. y. galima atkurti praeitį, prikelti ją gyventi (simboliškai kalbant, prikelti tai, kas mirę)“ (Fromm 2005: 176).

H. Arendt (1995: 13-14) aiškindama tradicijos sąvoką mini du kovojančius laikus – praeitį ir ateitį. Tačiau mano, jog žmogus svajoja atsidurti tarp šių pusių ir tapti jų teisėju. Bet tokia galimybė suteikiama tik gyvenančiajam dabartyje. Pastarojo laiko gyventojas turintis teisėjo statusą, gali kurti ir perkurti tradicijas - kurti ateitį.

Laiko teisėjo vaidmuo vizualiai išryškėja scenoje, kuri taip pat kaip ir dabartis tampa kovos lauku. Tačiau, kad žmogus išliktų, jis turi ne tik teisti, bet ir grumtis (Arendt 1995: 16-17). Taigi vyksta trejopa kova: tarp ateities ir praeities, tarp žmogaus ir praeities, galiausiai tarp žmogaus bei ateities

laiko. Tik nėra kovos tarp dabarties ir kitų kovojančių pusių. Jei ne vykstančios grumtynės, „praeities ir ateities jėgos jau seniai būtų viena kitą neutralizavusios ar sunaikinusios“ (Arendt 1995: 17). Tuomet gal egzistuotų tik dabartis ir nebūtų jokių diskusijų apie praeitį ir ateitį, nes, remiantis autore, jos būtų susinaikinusios.

Egzistuoja dar viena kovos vieta – pati tradicija. Tačiau ji nusidėvėjo ir nusilpo. O kai „tradicijos gija nutrūko, pertrūkis tarp praeities ir ateities nustojo būti sąlyga, būdinga tik mąstymo veiklai (...) tapo apčiuopiama realybe ir visų problema; t.y., (...) politiškai reikšmingu faktu“ (Arendt 1995: 20). Vadinasi tradicijos vietą pradeda užimti politika. Tokiu būdu kultūros tradicijos praranda savo savybes ir prasmę, kurių dėka per amžius buvo vedamos į priekį išlikimo bei perdavimo link.

3. VERTYBINIS DAINŲ ŠVENČIŲ VERTINIMAS

2003 m. UNESCO (Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija) Lietuvos dainų šventes, kartu su Estijos ir Latvijos analogiškoms šventėms, pripažino pasaulio žodinio ir nematerialaus kultūros paveldo vertybe. Aptariant švenčių vertybinę sampratą reikia atkreipti dėmesį į vertybių pokyčius laiko tėkmėje (Mitrikas 2005: 41), vertybines nuostatas, modernizacijos įtakojamą jų vertinimą, ekonomikos klausimus (Žiliukaitė 2007: 118-119).

3.1. Vertybės sampratos įvairovė

V. Pruskus (2005: 13-14) mini, jog švenčių tapimas prioritetu priklauso nuo vertybinės hierarchijos. O vertybes nagrinėja etika ir aksiologija. Jos apima gyvensenai ir socialiniam gerbūviui būtinas taisykles, elgesio normas, kurių „žmonės privalo laikytis subjektyviai vertindami tam tikrus reiškinius, mąstydami ir kontroliuodami savo veiksmus. (...) kultūrinės vertybės yra pripažįstamos, išpažįstamos arba jų siekiama įprastu būdu (religija, menas, politika, ekonomika ir t.t.)“ (Halder 2002: 229-230). Nepaisant visų šių neapčiuopiamų normų, vertybės siejamos ir su ekonomika, jos piniginiiais ženklais, kitaip tariant įkainojimu, kurio šiais laikais sunku išvengti. Taip yra todėl, kad ką žmogus bedarytų, jis visuomet siekia naudos.

Friedrich Nietzsche teigė, jog „senosios vertybės išblėso, o naujosios orientuotos į galios valios principą“ (Kunmann 1999: 179. Apie vertybę sprendžiama pagal tai, kiek ji naudinga ir atsižvelgiant į tai, atitinkamai ir elgiamasi.

Šiais laikais vertybės sąvoka yra ginčytina, ji nuolatos kinta, yra įtakojama įvairių veiksnių. Toks neapčiuopiamas reiškinys kaip vertybė, tarsi stengiasi išsivaduoti iš tradicinių bendruomeninių, šeimyninių, pilietinių ir konfesinių priklausomybių. Jas įtakoja žmonių susvetimėjimas, individualizmas, materializmo suklestėjimas, įvairios nusižengimo formos ir pan. Štai Vanda Aramavičiūtė ir Elvyda Martišauskienė, kurios remiasi D. Held, A. McGrew, D. Goldblatt, J. Perraton nuomone, teigia, jog „intensyvi kultūros globalizacija, sukurianti naujus prasmės konstravimo kontekstus, keičia asmens vertybinius santykius su pasauliu ir ypač su nacionaline kultūra. Dėl to tarp skirtingų pakraipų tyrėjų vyksta diskusijos apie globalizacijos įtaką atskirų tautų (...) kultūrinėms vertybėms“ (Aramavičiūtė ir kt. 2009: 28).

Nuomonei dėl abejotinos šių laikų sąvokos pritaria Vytautas Kavolis teigdamas, jog „vertybės šiandien abejotina sąvoka atrodo todėl, kad skamba psichologiškai subjektyviai. Jos atrodo egzistuojančios lyg ir kiekvieno žmogaus viduje ir į jas negalima įsiskverbti: tai uždaras dalykas, slypintis ne kultūroje, bet asmenybėje. (...) vertybė – uždara privataus gyvenimo dalis (...)“ (Kavolis 1996: 34). Taigi vertybė priklauso asmenybei, glūdi joje. Tačiau šis neapčiuopiamas dalykas yra vertinamas išorėje. Jei jos egzistuoja visuomenėje, daro jai teigiamą įtaką, kitaip tariant egzistuoja pačioje kultūroje (Terminų žodynas), tuomet kodėl diskutuojama apie ir netgi abejoja pačia sąvoka? Galiausiai kokia ta „teigiama įtaka“? Gali būti, jog vertybės sąvoka egzistuoja ir egzistuos dėl vertybių hierarchijos, nes „hierarchijos įmanomumo pojūtis gali išsilaikyti, net jei konkretūs įsipareigojimai, iš kurių ji iškilo, vėliau ir išnyksta“ (Kavolis 1995: 63). Autorius mano, jog vertybės kilo iš egalitarizmo³ kovos su įsipareigojimais, kurie ilgainiui išauga į veiklą. Vadinasi vertybės visuomet egzistuos, nepaisant abejotimo jų tikrumu.

Emmanuel Mounier teigia, jog „vertybė – tai gyvas ir neišsenkantis determinacijų šaltinis, tai gausa, visa persmelkiantis šauksmas: tuo ji tarsi parodo tam tikrą ekspansyvų⁴ išskirtinumą ir artimesnį giminiškumą asmenybės būčiai negu bendrybių pasauliui“ (Mounier 1996: 159). Taigi vertybės nuolatos siekia įsikūnyti individualiame ar kolektyviniame subjekte. Jos tikslas - tobulumas ir universalumas, įkūnijimas per baigtus darbus ir veiksmus. Remiamiesi šia prielaida būtų galima teigti, jog vertybė įsikūnydama šventėje, tobulame ir universaliame veiksmo ją pripažįsta užbaigta. Vadinasi, jei šventė yra baigta ir tobula bei su įsitvirtinusia vertybe, tuomet apie jos „nevertingumą“ negali būti diskutuojama. Jei yra šventė, yra ir vertybė.

E. Mounier taip pat užsimena apie vertybių kaitą ir kovą tarp jų gynėjų ir puoselėtojų: „vertybių puolimas yra ne mažiau aršus nei jų gynėjų atkaklus priešinimasis“ (Mounier 1996: 179). Tačiau ir pačios vertybės nesugeba sutarsi tarp savęs, nepajėgia sukurti darnios visumos. Remdamasis Paul Ricoeur mintimis E. Mounier teigia, kad vertybė „vyrauja tarp *lyrinio lygmens*, kur vertybės triumfuoja ir žada nuolatinę santaiką, ir *dramatinio lygmens*, kur jai nuolat gresia žlugimo pavojus“ (Mounier 1996: 180). Vadinasi gali būti, jog abejojama vertybėmis ne dėl visuomenės narių

³ Egalitarizmas. Smulkiaburžuazinė utopinė teorija, skelbianti visuotinę lygybę visuomenės organizavimo principu (Tarptautinių žodžių žodynas).

⁴ Ekspansija. Imperialistinių valstybių, monopolijų grupių ir pavienių monopolijų įtakos ir viešpatavimo sferų plėtimas (Tarptautinių žodžių žodynas).

pasikeitusio požiūrio, o dėl pačių vertybių vidinių prieštaravimų. Tačiau yra ir tokia galimybė, kad nepastovumą įtakoja ne tik vidinės vertybių savybės, bet ir pačių žmonių nepastovumas jų atžvilgiu.

Nagrinėjant vertybes susiduriama ir su estetika arba grožiu, kuris neatsiejamas nuo meno bei kūrybos. Visi trys elementai – grožis, menas, kūryba – neatsiejami vienas nuo kito, jie tarpusavyje susiję, remiantis jais visuomenė vertina aplinkinį pasaulį, o ir pats grožis švenčių metu įtakoja žmogų. Anot Algirdo Gaižučio „vertybinis meno traktavimas leidžia atskleisti subjekto (menininko ar suvokėjo) aktyvumo ir kūrybingumo specifika, atspindėjimo ir kūrybos (išmonės) vienybę meninėje veikloje, estetinių vertybių objektyvumą ir santykinį savarankiškumą kitų žmogiškųjų vertybių atžvilgiu“ (Gaižutis 1979: 5). Vadinasi kūryboje, kartu ir grožyje, nėra nereikšmingų dalykų. Šie dalykai viską daugiau ar mažiau įtakoja. O nagrinėti vieną šių elementų būtų beprasmiška, nes neįmanoma išmesti likusių dviejų. Grožis, menas ir kūryba sudaro visumą, kuri reiškiasi švenčių metu.

Kita vertus, kūryba, nepriklausomai nuo to, ar ji kuriama šventėje ar ne, yra veikla. O ir „žmonių pripažįstamos vertybės yra esminis jų veiklos komponentas“ (Hollis 2000: 245). Užsiimant šia veikla tikimasi tobulumo, meistriškumo. O vertybė įsitvirtina būtent užbaigtame ir tobulame veiksmo. Nes tik tokia veikla (kūryba) bus prasminga. Vadinasi meninė vertybė, kuri dar vadinama produktu (Andrijauskas 2003; Pruskus 2005), kuriama žmogaus, kuris, savo ruožtu, bėga nuo realybės. Tokiu atveju, menas traktuotinas kaip kova nukreipta prieš šių dienų pasaulį, kuriam trūksta tobulumo ir kuris nepatenkina šiuolaikinio žmogaus poreikių.

Atsižvelgiant į meninių vertybių daugiapusiškumą, A. Gaižutis (1979: 7) jas skirsto pagal keturias tendencijas:

- ✓ Subjektyvistinę, kuri aiškinama iš kūrėjo arba suvokėjo pozicijos.
- ✓ Objektyvistinę, kai menine vertybe laikomas pats meno kūrinys.
- ✓ Reliacionistinę, kai estetiškos ir meninės vertybės traktuojamos kaip savitas objekto ir subjekto santykis.
- ✓ Socialinę, kai pripažįstamas meninių vertybių visuomeninis sąlygotumas.

Taigi galima prielaida, jog vertybės vertingumas priklauso nuo to, iš kokios pozicijos arba kokia tendencija vadovaujantis, ji vertinama.

Štai Albinas Plėšnys savo pranešime „Socialinės vertybės laisvojoje visuomenėje“ teigė, jog vertybės „gali būti suprantamos tiek kaip absoliučios, su objekto esme susijusios kokybinės charakteristikos, tiek kaip santykinės, kiekybinės charakteristikos, redukuojamos į faktus aprašančius teiginius“ (Demokratija ir vertybės filosofų akimis 2008: 3). Taip nutinka, nes ginčijamas vertybių

pagrįstumas. O ir pats vertinimas yra subjektyvus dalykas, kadangi remiasi savu vertybių supratimu. Pastarasis formuojasi dar vaikystėje „patiriant apie šeimos ir jos narių vertybes iš jų veiksmų, jausmų ir pasirinkimų, o ne iš žodžių ir kalbų. (...) egzistuoja galimybė ieškoti ir formuoti savo vertybes, kurios skiriasi nuo tėvų“ (Bieliauskaitė 2008: 142).

Aptariant vertybės sampratą nevalia užmiršti ekonomikos, kuri užima svarbią vietą šiuolaikinėje visuomenėje. O ir pačios vertybės neatsiejamos nuo ekonomikos bei su ja susijusių terminų (pelnas, mada, rinka, pinigai, vartotojai ir pan.). Ekonomikos tikslas – padėti suprasti savo vertę (Mounier 1996: 188). Vadinasi kad ir ką darytume, visi veiksmai yra nukreipti į mus pačius idant suvoktume savo vertę. Tokiu būdu ne tik sukuriamas produktas, bet kuriamas ir pats veikėjas, lavinami jo įgūdžiai bei kuriama vientisa asmenybė (Mounier 1996: 188-190). Materialaus pasaulio elementai įsilieja į žmonių pasaulį, kitaip tariant į vertybių pasaulį, ir abu sąveikaudami ne tik patys keičiasi, bet ir keičia vienas kitą. Tai abipusis procesas.

David Throsby mėgina atskirti ekonominę ir kultūrinę vertes. Anot jo (Throsby 2001: 103), kultūrinę vertę galima apibrėžti antropologiškai kaip požymių rinkinį, papročius, vertybes ir praktikas, kurie yra bendri ir kuriais dalijasi kiekviena grupė, arba, siauresne prasme, kaip tam tikrą veiklą ar produktus, kurie susiję su intelektiniu, moraliniu ir meniniu žmogaus gyvenimo aspektais. Tačiau įrodyti, jog kultūrinė vertybė peržengia ekonominę vertybę nėra paprasta. Vertinimas vėlgi subjektyvus. Kultūra yra intelektinis paveldas perduodamas iš kartos į kartą. Tačiau šiam perdavimui pavojų kelia rinka. Vadinasi, kaip pripažįsta pats autorius, ekonomiką ir kultūros vertybę atskirti vieną nuo kitos gana sudėtinga. O kalbant apie vertybių perdavimą kitai kartai, manau, rinkos dėka ateityje gali visai nelikti tos tikrosios, pirminės, perduodamos vertybės, nes ji nuolatos sąveikauja, taikosi prie ją supančio pasaulio ir kinta. Ta pati rinka (Kavolis 1995: 73) sąmonei įteigia, jog vertybės galbūt yra neišsenkantis šaltinis, todėl nėra reikalo jų taupyti, ginti nuo praradimo ar sugriovimo. Kuo daugiau sunaudojama viena kitą pakeičiančių tokių prekių, tuo didesnė vidinės tuštumos pojūčio galimybė. O tai V. Kavolis (1995: 73) vadina pertekliaus ekonomika.

Dalinai įtakojant pertekliaus ekonomikai atsiranda mada, kuri gali būti suprantama kaip priešprieša tradicijoms, kurios orientuotos į praeitį, jos išsaugojimą. J. O. y Gasset madą sieja su modernizmu, naujaisiais laikais. Jis teigia, kad „tikėti moderniąja kultūra – vadinasi, žinoti, kad rytoj bus tas pats, kas ir šiandien, kad pažanga – tai tik ėjimas tuo pačiu keliu, kurį jau anksčiau lietė mūsų kojos. Toks kelias – tai amžinas kalėjimas, iš kurio nėra išsivadavimo“ (Gasset 1993: 43-44). Vadinasi mados dėka, patenkama į rutinos spąstus. Nors ji nuolatos keičiasi, bet tuo pačiu metu lieka tokia pat:

mada keičia madą ir taip diena po dienos. Žinai, kas tavęs laukia, bet nuo jos nepasislėpsi. Net jei jos nenori, jis vis vien bus.

Kadangi vertybė patenka į ekonomiką ir yra apibūdinama jos terminais, tai ir iš pačios vertybės pradedama tikėtis naudos. Nors kultūrinė vertybė yra visuomeninis, kitaip tariant viešas, turtas, tačiau iš jos gaunama nauda nėra visuotinai akivaizdi. Dažniausiai nauda siejama su apčiuopiamais daiktais (Hartmann 1989), su tuo, kas turi formą.

Galiausiai vertybės, kaip ir ekonomika, neegzistuoja be visuomenės, kitaip tariant be vartotojų. Tačiau kad ką nors būtų galima vartoti, reikia tą daiktą įsigyti, kas įmanoma tik nustačius jos kainą. Bet perkama tik tai, kas turi paklausą. Kaip mano V. Pruskus (2005: 44-45), kultūros vertybė egzistuos net ir tuo atveju, jei nebus vartotojo, kuris kuria paklausą. Kita vertus, pats vartotojas gali nepažinti kultūrinės vertybės dėl savo išprusimo stokos: „dažniausiai atpažįstame ir pripažįstame kultūros vertybes tik tuomet, kai jos įvertinamos pinigais. Kitaip tariant, kai joms suteikiamas ekonominis (piniginis) ženklas“ (Pruskus 2005: 44). Bet vartotojui įsigyjant prekę jam visai nesvarbu tai ekonominė ar kultūrinė vertybė, nes ji tampa tiesiog perkamuoju objektu. Mokama už tai, kas yra naudinga, nors ta nauda nebūtinai aiškiai pastebima ar apibrėžiama. Įsigijus tokią vertybę, kitą dieną ji gali būti paprasčiausiai išmetama ar užmirštama. Kyla klausimas ar visuomenė ką nors vertina, jei tik įsigijusi gali iškart tą prekę užmiršti? Gali susidaryti įspūdis, jog perkama tik tam, kad būtų perkama, veikiamą, kad būtų kuo užsiimti, o aplinkui vyrauja tiesiog noras kuo nors užsiimti, nors tai ir yra beprasmiška.

Anot E. Monier, dėl tokios padėties kalti yra pinigai, kurie viską „paverčia preke ir nupigina, suluošina menininką, kūrinį ir publiką“ (Mounier 1996: 240). Vadinasi galima prielaida, jog jei nebūtų kultūrą luošinančių pinigų, tuomet nekiltų jokių problemų. Tačiau tuomet, manau, piniginę išraišką pakeistų kokia nors kita. O jei vis dėl to nebūtų pinigų nustatomos vertės, tuomet ar nesugriūtų tiek laiko kurta ekonominė sistema?

Galiausiai prieinama prie naudos, kuri nukreipta į žmogaus poreikių tenkinimą. Anot A. Andrijausko, „žodis „nauda“ nustojo reikšti „nauda sielai“ (...) ir įgijo materialios, piniginės naudos prasmę“ (Andrijauskas 2003: 14). Taigi nauda pasiekiamą tik pasitelkus tuos pačius pinigus. Vadinasi gali būti, jog viskas daroma tik dėl pinigų, jų teikiamų malonumų ir privilegijų.

J. Girnius taip pat mano, jog žmogaus tikslu tapo naudos siekimas, tik tai aiškina kaip technikos laimėjimų pasekmę. Anot jo, „naudos ir vertės sąvokos sutapatinamos lygybės ženklu: vertinga, kas naudinga, o neverta, kieno nauda kelia abejonių“ (Girnius 1998: 210). Jei vertinamas objektas yra

naudingas, tuomet jis ir turi savo vertę bei atvirškščiai. Bet gali būti, jog ne visuomet suprantama objekto teikiama nauda, nors ji ir turi vertę. Kad suprastum naudą, pirmiausia reikia žinoti daikto ar reiškinių paskirtį. Kita vertus, net jei nauda ir vertė yra nurodomos, jomis galima abejoti, nes žmogaus požiūris, nuostatos remiasi asmenine patirtimi. „Mūsų vertinimai yra nepaprastai šališki, nes gyvename visuomenėje, kurios egzistavimas remiasi į tris stulpus - privatinę nuosavybę, pelną bei valdžią“ (Fromm 2005: 99). O tai gali iššaukti socialinį skurdą, korupciją ir degradaciją (Nietzsche: The Will to Power). Reikia prisiminti ir tai, kad kas naudinga vienam, nebūtinai, bus naudinga kitam.

Meninė ir kultūrinė vertybė tampa priemone esančia ne sau, o kitam. Priemonė vertinga ne savaime, o tikslo, kuriam ji tarnauja, atžvilgiu. „Visko matavimo nauda yra ir visko nuvertinimas, pervertinimas paprastomis priemonėmis, savitos prasmės paneigimas“ (Girnius 1998: 215). Vertybės palenkimas naudai, tai jos paneigimas: „kelti (...) naudingumo reikalavimą – tai išpažinti, kad tiesos, grožio, gėrio ir šventumo vertybėmis netikima. Visos šios vertybės yra vertingos ne dėl to, kad jos naudingos. Kas sako, jog šias vertybes jis vertina dėl jų naudingumo, tas iš tiesų pripažįsta, jog jis tiki tik viena vertybe – nauda“ (Girnius 1998: 218). Taigi nauda tapo vertybe. Bet vėlgi, „iš visų vertybių nauda yra ta vienintelė vertybė, kuri savaime neturi jokios prasmės“ (Girnius 1998: 218). Vadinasi tikima prasmės nebuvimu. Jei vertybė neturi prasmės, tuomet visuomenė gali apseiti be jos, nes nieko nepraras.

Naudai priklauso dar vienas aspektas – tai technika. Graikiškas terminas „techne“ reiškia meną, meistriškumą ir techninius įgūdžius. Ji ypač sustiprėjo XX a. mokslinės revoliucijos metu, kuomet atsirado fotomenas, kinas, videomenas, elektroninė muzika ir kitos meninės raiškos priemonės (Andrijauskas 2003: 556; 579). Tačiau nepaisant visų teigiamų dalykų, ji kelia grėsmę. Technika iššaukia meninių vertybių vertės praradimą.

Jacques Ellul (1962) teigia, jog technologijų pasaulis yra materialių daiktų pasaulis, kuris į pirmąją vietą iškelia ne individą, o materialų daiktą. Materialusis pasaulis gali greitai kisti, prisitaikyti, o dvasinėms vertybėms pasikeisti reikia žymiai daugiau laiko.

J. Girnius įvardindamas vieną neigiamiausių technikos amžiaus reiškinių sako, jog tai naudos kriterijaus viešpatavimas. Jis „perkeliamas į visas gyvenimo sritis ir suvisuotinamas“ (Girnius 1998: 15). „Technikos laimėjimų siekiame ne dėl jų pačių (kitaip negu mokslinės tiesos, meninio grožio ar kitų vertybių savaime), o tik dėl naudos, kurią jie mums žada ir teikia“ (Girnius 1998: 15; 209). Autoriaus nuomone, tai gyvenimo palenkimas naudai.

Technikos pažanga suteikia galimybę pasijusti visagaliais (Fromm 2005: 9). A. Andrijauskas (2003: 438-439) prieina išvadą, jog „technologijos raida ne visuomet yra tapati „pažangai“ ir jei nebus nuostatos kontroliuojama, gali sunaikinti žmonijos sukurtas vertybes“ (Andrijauskas 2003: 439) bei užgožti visas žmogaus gyvenimo sritis ir natūralius poreikius. Kaip teigia Igoris Kalinauskas, „mūsų emocijos, jausmai, tai, ką jais vadiname, taip lanksčiai prisitaiko prie šių mechanizmų, kad net (...), nesvarbu teigiamas jis ar neigiamas“ (Kalinauskas 2003: 45). Jei jau pradedama remtis technika, jos teikiamomis paslaugomis, ar nenukentės jausmai, emocijos, praeitis, kuriai jaučiama nostalgija? Manau, gali nelikti ne tik emocijų, bet visko, kas tuo remiasi, pavyzdžiui vertybių. Nėra tokio mechanizmo, kuris padėtų apčiuopti neapčiuopiamą.

Technika niekada nesuteiks individui laisvės, kurią suteikia civilizacija su savo vertybėmis. Technika žmogų įspraudžia į dar vienus rėmus. Taip nutinka, nes sukurta technika atlieka tik tam tikrus veiksmus. Praplėsti jos galimybes nėra labai paprasta.

3.2. Vertybinio vertinimo neapibrėžtumas

Kad ir kaip būtų siekiama nurodyti tikslus vertybių vertinimo kriterijus, tačiau patys autoriai (Pruskus 2005; Mounier 1996; Arendt 1995 ir kt.) primena, jog vertybes vertinti reikia atsargiai, nes dažnai remiamasi iš anksto su(si)formuota nuomone, todėl nė vienas vertinimas negali būti absoliučiai patikimas. V. Pruskaus, besirėmusio Terry Smith, nuomone, kultūros vertybės vertinimo nustatymo kriterijai yra įtartini, nes apima tezę ir antitezę. Kaip galima vertinti tai, ko nesupranti: „estetinės vertybės yra nusakomos remiantis grožio ir harmonijos teorijomis, o vertinant (...) dvasines vertybes remiamasi nesisteminėmis didingumo ir chaotiškumo koncepcijomis. (...) kultūros vertybės privilegijuotos ir esą gali būti suprantamos tik išsilavinusių žmonių, o kiti esą jų gali tiesiog nesuvokti“ (Pruskus 2005: 43-44). Kad ir koks problematiškas ir diskutuotinas būtų vertybių vertinimas, tačiau nepaisant nieko, jos patenka į rinką ir yra siūlomos visiems.

Kitas aspektas dėl kurio vertybių vertinimas nėra konkretus kyla dėl to, jog vertinimas remiasi vieno individo įtaka kitam. Prie to prisideda ir žiniasklaida, kuri pati išugdė individo visagalybės pojūtį (Gasset 1993: 53). Tačiau tokia informacija gaunama iš to paties visuomenės nario, kuris taip pat yra veikiamas aplinkos veiksnių. Todėl vertinimas negali būti visiškai patikimas.

Sunkumai vertinant vertybes gali palengvėti, jei bus atkreiptas dėmesys tai, jog visi veiksmai nukreipiami į jos gavimą saviems tikslams. Bet naudai pasiekti reikia atitinkamo pasiruošimo. Ir šiuo

atveju vėl susiduriama su kriterijais (Pruskus 2005: 45), kurie nukreipti į gavėją, kitaip sakant, į asmenį, kuris tikisi gauti naudą. Tai:

- ✓ Žmogus gali neturėti pakankamo supratimo apie vertybę, realią jos kainą. Reikia atsižvelgti ir į tai, jog kartais apie ją tiesiog trūksta informacijos.
- ✓ Kultūrinės vertybės gali būti viena už kitą raiškesnės ir patrauklesnės.
- ✓ Kai kurios vertybės yra apskritai neišmatuojamos ar nenusakomos, todėl šiuo metu negali būti įvertintos pinigais. Ilgainiui gali pasikeisti kriterijų sistema ir tą patį kūrinį žmogus gali vertinti visiškai kita suma. (pvz.: paveikslas, spektaklis, papuošalas ir pan.).
- ✓ Kainos nustatymo aplinkybę sunkina tai, ar yra vienas autorius, ar individų grupė. (Pvz.: teatras, filmas, spektaklis. Į spektaklį gali būti einama dėl žymaus vieno aktoriaus, bet be kitų spektaklis taip pat neįvyktų).

Taigi reikia suprasti pačią vertybę, atsižvelgti į jos estetinę raišką ir ekonomikos elementus. Anot Miško Šuvakovič (2008: 7) norint suvokti reikia ir pažinti. Reikia „žinoti apie medžiagą“ (žinodami, kad) ir „žinoti jos paskirtį“ (žinodami ką)⁵. Tačiau visa tai vertinama tik per paties asmens matomą, suvokiamą vaizdą. Bet „skirtingi žmonės skirtingose sąlygose niekada vienodai nesupras to paties daikto“ (Jasmontas 2003: 18), bendram suvokimui reikia bendrų priešasčių (Jasmontas 2003: 91). Nors dalis kriterijų nuo suvokėjo nepriklauso, tačiau suvokimas egzistuoja tik mąstančiame prote.

3.3. Galimi vertybiniai dainų švenčių vertinimo kriterijai

Skirtingo amžiaus kultūros vartotojai remiasi ir vadovaujasi skirtingomis vertybėmis. Vertybės, tokios kaip dainų šventės, gali suburti labai daug gyventojų su skirtingomis gyvenimo nuostatomis, skirtingomis patirtimis. Tuomet kyla klausimas į kokią amžiaus grupę jos yra orientuotos? Kaip pasirenkama vertybė, kuri bus aktuali visuomenei? Kas ją rinksis? V. Pruskus mano, jog „tyrinėdami vertybes, lyginame individus, o tyrinėdami kultūrą, lyginame visuomenę“ (Pruskus 2005: 21). Vadinasi vertybių vertinimas remiasi ne pačia vertybe, o individualiu mąstymu. Būtent pastarajame ir gimsta pažinimas, kuris suteikia galimybę vertinti. Netgi tyrinėjant kultūrą ir vertybes kaip atskirus aspektus, jas atskirti vieną nuo kitos būtų gana sudėtinga.

Pirmiausia dainų šventės gali būti vertinamos pagal svarbą vienam žmogui. Kadangi kitam siūloma tai, kas brangu man. E. Mounier mano, jog tai asmenybių ekonomika, kuri aiškinama kaip

⁵ “‘knowing that’ (knowledge of substance) and ‘knowing what’ (knowledge of purpose)” (Šuvakovič 2008: 7).

„davimo, o ne atlyginimo ar išskaičiavimo ekonomika“ (Mounier 1996: 86). Tokia ekonomika sušvelnina nusikaltimus ir pasiūlo kitam žmogui, duodančiojo akimis žiūrint, brangias vertybes. Tokiu būdu organizatorių dėka jos įsitvirtina šventėje (jos veikloje) ir patenka į rinką, tampa produktu bei yra nusakoma piniginiiais vienetais ir taip įgauna antrąjį vardą – produktas arba prekė.

Antrasis vertybės vertinimo kriterijus yra nauda bei vertė. Vertė tai daikto gerumas, naudingumas, pravartumas ir brangumas (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas). Vertė – tai teigiama ypatybė, reikšmingumas, skaitinė išraiška, kiekis talpa ir tūris. Nors vertė apibrėžiama gana aiškiai, tačiau pradėjus gilintis atsiranda daug nežinomųjų. Kyla klausimas: kaip galima pamatuoti teigiamą ypatybę? O kiekį bei tūrį? Galbūt atsakymas turėtų būti dienų skaičius.

H. Arendt (1995: 40-42) teigia, jog terminas „vertė“ kilęs iš sociologinės orientacijos, kuri visiškai išryškėjo ekonomijos moksle. Vertėmis tampama tik įėjus į socialinius santykius, kuriuose virsta socialine preke ir netenka savaiminės svarbos. Ta pati vertė, virtusi preke, gali egzistuoti ir egzistuoja tik nuolat kintančiame komercijos reliatyvume. Būtent dėl šių reliatyvumo normų, pagal kurias gyvena žmogus, ji pasikeičia. Viskas „tampa mainų objektais, ir jų „vertės“ pagrindas yra visuomenė, o ne žmogus“ (Arendt 1995: 40). Vertybė virtusi preke, tampa „nuvartota“ ir nebegali vadintis vertybės vardu. Vadinasi galima prielaida, jog dainų švenčių vertybės patekusios į rinką netenka vertės statuso ir virsta tiesiog preke. Autorės minimas Friedrich Nietzsche pateikia šiek tiek kitokią vertybių nuvertinimo priežastį. Anot jo, vertybių nuvertinimas „kyla iš neatitikimo tarp tradicinių „idėjų“, kurios (...) buvo naudojamos atpažinti ir matuoti žmogaus mintis bei veiksmus, ir moderniosios visuomenės, kuri visas tokias normas išskleidė į santykius tarp jos narių, jas įtvirtindama kaip funkcines „vertybes““ (Arendt 1995: 40).

Naudos rodiklis yra pinigine daikto išraiška, kaina, perkamoji galia. Jis siejamas su ekonomika, kitaip tariant preke. O šiais laikais preke virsta ir yra įkainojamas bene kiekvienas materialus ar nematerialus objektas įskaitant ir dainų šventes į kurias einant reikia įsigyti bilietus (nors ne į visus renginius).

Trečiasis kriterijus susijęs su ekonomika, tai rinka. Jos „tikslas - visiška adaptacija, t. y. savo paklausos išlaikymas bet kokiomis rinkos sąlygomis“ (Fromm 2005: 201). Bet joje įsigyta prekė nėra branginama, svarbus tik jos suteikiamas prestižas. Tokiu būdu kuriama tokia asmenybė, kokios reikia kitiems, bet ne tokia, kokia yra iš tiesų (Fromm 2005: 202-203). Vadinasi gali nutikti taip, jog dainų šventė pritaikoma vyraujančiai aplinkai neatsižvelgiant į jos tikrąją esmę. Tai neigiamas rinkos požymis. Taip atsiranda nuvertėjimas ir savotiškas visuomenės „nužmogėjimas“. Kai ranka pasiekama

daugelis gėrybių, nebesigilinama, iš kur jos kilo, ką jos reiškia. Šių gėrybių tiesiog norima. J. O. y Gasset, nagrinėjantis masių visuomenę ir visapusi jo materialų aprūpinimą, teigia, jog tai iššaukia „dvasios skurdumą: masės rūpinasi tik savo gerove ir visai ignoruoja jos atsiradimo priežastis“ (Gasset 1993: 71).

Kai niekuo nebesidomima, o nuolat reikalaujama patenkinti žmogaus poreikius, net jei jie nėra esminiai, žmogui siūloma viskas ir visada. Tokiu metu atsiranda vadinamasis „asmenybių turgus“. „Ir prekių, ir asmenybių turguje galioja tie patys įkainojimo principai: viename siūloma pirkti prekes, kitame - asmenybes“ (Fromm 2005: 200). Šio turgaus dėka, jaučiamasi ir pardavėju, ir pirkėju vienu metu. Dainų šventės organizuojamos asmenų, kurie turi atsižvelgti į rinką. Tačiau kuriant organizatoriai per prekę, t.y. šventę, siūlo save pačius, laukia aplinkinių įvertinimo. Tokiu būdu švenčių kuriamos vertybės ir jas kuriančios asmenybės vienu metu tampa prekėmis. Tai patvirtina ir bilietai, kuriuos nusipirkus nuperkama ne tik prekė, bet asmuo, kuris ją kūrė.

Ketvirtasis vertinimo kriterijus yra aukščiausia vertė, „kuria galima būtų matuoti visas kitas“ (Arendt 1995: 41). H. Arendt (1995: 41), remiasi Karl Marx, kuris mano, jog atsakymą rado darbo laike, nes pati žemė ar daiktai yra beverčiai ir jų negalima nei išmatuoti, nei įvertinti laiko matu. Taigi remiantis šia mintimi, viskas atrodo gana paprasta. Norint įvertinti Lietuvos dainų šventes, tereikia pamatuoti laiką užsiimant šia veikla (organizavimu, dalyvavimu, pasiruošimu).

E. Mounier (1996: 164) mano, jog tikslesnis vertės matas yra laikas, o ne konkrečios žmonių kartos bendrosios nuostatos, informacijos, ryšių ir faktų sanaupa, šiuolaikinės technologijos bei piniginiai ženklai. Nors ir jie yra naudingi. Visuose šiuose kriterijuose, pati vertybė tarsi ištirpsta, lieka neaišku, kur dar vertybė, o kur jau jos vertės matas. Nors, galbūt tas pats kriterijus gali būti tiek viena, tiek kita.

Penktą kriterijų sudaro keli kintamieji, tai kūrėjas, jo santykis su kūriniumi ir kultūros vertybė. Šiuos kriterijus išskiria V. Pruskus (2005: 41), kuris remiasi Terry Smith mintimis. Autorius išskiria šiuos vertinimo aspektus:

- ✓ Pats kūrėjas atsako už savo meno kūrinį.
- ✓ Reikia suvokti ir gana tiksliai apibrėžti pareigas ir teises, kurios priskiriamos kūrėjui.
- ✓ Kultūros vertybė negali būti lyginama su kitos srities vertybėmis pasižyminčiomis tam tikru pastovumu ir vienapusiškumu, nes yra įvairios ir nepastovios, kintančios priklausomai nuo socialinio ir istorinio konteksto.

- ✓ Reikia atsižvelgti į tai, kad negalima nustatyti kultūros vertybių kokybinių matavimų, nes nėra tokios vertinimo skalės ar standarto.

Vadinasi nusakant dainų švenčių vertybės vertę svarbūs kūrėjas, t.y. organizatoriai, jų santykiai su kūriniu (švente) ir pati kultūros vertybė, kuri sunkiai apibrėžiama, neturi pastovaus bei aiškaus savo vertės įvardinimo kriterijaus, standarto. Paskutiniu teiginiu autorius tarsi pasako, jog neįmanoma kokybiškai išmatuoti kultūros vertybės. Tačiau egzistuoja kintamieji: kūrėjas, kultūros vertybė ir kūrinys. Nors kūrėjas paprastai būna vienas (dainų švenčių atveju jų yra keli), tačiau jo požiūris, vertybinės nuostatos susiformuoja įtakojant vidiniams ir išoriniams veiksniams. Kultūros vertybė nuolat taikosi prie socialinių poreikių, rinkos, taigi kinta. Galiausiai pats kūrinys (dainų šventė) suvokiamas skirtingai tiek kūrėjo, tiek žiūrovo (vartotojo), tiek laikmečio atžvilgiu. Taigi nors autorius pateikia kriterijus, kuriais galima mėginti vadovautis, tačiau realiai, patys kriterijai yra labai neaiškūs. Ir vėlgi tai veda prie neįmanomo kokybinio vertės išmatavimo. Tačiau galbūt įmanomas kiekybinis vertinimas. Laikas, trukmė, dalyvių skaičius ir pan. Visa tai įmanoma suskaičiuoti.

Šeštasis vertinimo kriterijus yra pati dainų šventė kaip kūrinys ir kultūros vertybė. Šiuos kriterijus arba vertinimo lygmenis išskyrė V. Pruskus (2005: 41-42) remdamasis kito autoriaus (Throsby 2001: 104) mintimis. Tai:

- ✓ Estetinis kultūrinės vertybės vertingumas. Jį apibūdina grožis, harmonija, forma bei stilius, mada, blogas ar geras skonis.
- ✓ Dvasinis vertingumas. Jis gali būti siejama su formalia religija. Meno kūrinys gali būti žmonėms artimas, stiprinantis jų religinius siekius. Jis gali būti įvardintas kaip dvasinė žmogaus būties savybė. Šį vertingumą padeda atskleisti visuomenės švietimas.
- ✓ Socialinis vertingumas. Kultūros produktas visuomenei gali būti patrauklus tik tuo atveju, jei jis jai svarbus, yra atpažintas ir pripažintas. Taip socialinis vertingumas tampa kultūros vertybe svarbia žmonėms, kurie kuria visuomenę, todėl visuomenė aktuali ir kūrėjui. Tik visuomenė sukurtą kūrinį arba įvertins, arba – neįvertins.
- ✓ Istorinis vertingumas. Tai istorinės sąsajos, t.y. kaip kūrinys atspindi to meto, kuomet buvo kuriamas, gyvenimo sąlygas, aplinkybes, praeities tęstinumą.
- ✓ Simbolinis vertingumas. Kūriniai saugo perteiktas prasmes. Meno kūrinio skaitymas ir žiūrėjimas tampa simboliu aktu. Kultūros vertybė ir galimybė ja pasinaudoti tampa simboliu, o pats kūrinys simboliu ženklu.

- ✓ Vertybės autentiškumas. Kaip kultūrinė vertybė meno kūrinys yra tikras, originalus ir vienintelis.

Remiantis pirmuoju bei penktuoju kriterijais, reikia įvertinti dainų švenčių kuriamą estetiką ir simbolinę reikšmę. Antrasis kriterijus šių laikų dainų šventėms netinka, nes jose nėra atliekami religiniai kūriniai. Nors jei dvasinis vertingumas nebūtų siejamas su religiniu, o tik su artimumu žmonėms, tuomet būtų galima vertinti ir pasitelkiant šį kriterijų. Trečiasis lygmuo, socialinis vertingumas, taip pat tinka, nes dainų šventės yra masinis kūrinys, kurį pripažįsta ir atpažįsta didelis skaičius gyventojų. Jų branginimas, anot V. Kavolio, asmenybę padaro apčiuopiamą: „jeigu individas ką nors gerai pagamina, jis pajunta, kad yra, ką verta branginti. Tai suteikia galimybę branginti patį save, veiksmus, jausmus, įsipareigojimus“ (Kavolis 1995: 72). Vadinasi brangindamas dainų šventes, jas pripažindamas ir atpažindamas, asmuo iš tiesų brangina ne ką kitą, o save patį. Kitas rodiklis yra istorinis dainų švenčių vertingumas, kuris nurodo jų kūrinosi aplinkybes, suteikia galimybę pratęsti praeitį. O tai dainų švenčių pavidalu saugo ir įstatymai. Dainų šventės kiekvienoje valstybėje, kur jos rengiamos yra vieninteliai tokie renginiai, todėl autentiški.

Trys autorių minimi kriterijai yra pripažįstami ir vertinami Lietuvos dainų šventėse, kuriose skelbiama, jog „nacionalinė dainų ir šokių šventė yra kultūros reiškinys, ypač vertingas istoriniu, kultūriniu, estetiniu, socialiniu ir unikalumo požiūriais“ (Dainų švenčių tradicija).

Septintasis vertinimo kriterijus grindžiamas dainų švenčių, kaip kūrinio, svarba ir patrauklumu žmonėms (Pruskus 2005: 42-43; Throsby 2001: 104):

- ✓ Vaizdavimo imlumumu. Kaip vaizdas atspindi ir yra susijęs su socialiniu, fiziniu, geografiniu kontekstu; kaip kiekvienas elementas (estetinis, dvasinis, socialinis, istorinis, simbolinis, autentiškumo) parodomas šiuose kontekstuose.
- ✓ Kultūriniu adaptyvumu. Kokiu mastu ir ar suprantamai kultūrinis reiškinys įterptas į egzistuojančią kultūros sistemą ir taip visuomenės narių atpažįstamas. Būtent tai labiausiai lemia žmonių laikyseną ir elgesį jo atžvilgiu.
- ✓ Pozityviu atpažįstamumu. Kokios atskirų individų ar didelės visuomenės dalies kultūros vertybė atpažįstama ir pripažįstama, kad šis kultūros produktas socialiai ir dvasiškai vertingas. Kitaip tariant, žiūrima, kiek šis kultūros reiškinys yra svarbus ir reikšmingas.
- ✓ Autentiškumu. Kūrinio originalumą stengiamasi nustatyti įvairiais būdais, nevengiant nė vienos alternatyvos susijusios su svarstymais, nes kuo platesniu ir įvairesniu aspektu nagrinėjama, tuo patikimiau.

- ✓ Ekspertų vertinimu. Meno kūrinį vertingumo ekspertizei yra pasitelkiami įvairių mokslo sričių specialistai. To siekiama, nes meno kūrinys yra daugiaaspektis. Čia dėmesys skiriamas trimis dalimis: estetiškumui (meninei išraiškai), istoriniam vertingumui, autentiškumui (originalumui).

Nors šie vertinimo kriterijai dalinai dubliuojasi su ankstesniais tų pačių autorių (Pruskus 2005: 41-42; Throsby 2001: 104) pateiktais, tačiau turi ir skirtumų. Skiriasi tuo, jog viskas nukreipta į santykį su žmogumi. Vertinant dainų šventes ir remiantis šiais kriterijais pastebima viena naujovė, tai mokslininkai arba specialistai, kurių nuomonė turėtų būti pagrįsta ir vertinama. Dainų šventes vertinantys specialistai pasisako ir plačiajai visuomenei išsako savo nuomonę pasitelkdami žiniasklaidą. Bet vėlgi, ekspertai remiasi tuo metu gyvuojančiomis nuostatomis ir žiniomis, kurios po kurio laiko gali pasikeisti. Vadinasi remiantis šiais vertinimo kriterijais dėmesys skiriamas estetiškumui (meninei išraiškai), istoriniam vertingumui ir autentiškumui (originalumui).

Aštuntasis kriterijus, kurį būtų galima išskirti vertinant dainų šventes kaip vertybes yra jų ištakos arba originalumas išskiriamas kaip atskiras kriterijus. Vertinant reikia atsižvelgti į tai, jog „negali būti „absoliučiai“ originalių darbų“ (Pruskus 2005: 42). Net ir tiksli ankstesnės šventės kopija bus paženklinta organizatorių individualumu – tam tikru originalumu. Jei pirmoji dainų šventė buvo itin vertinga, nes buvo „užgimusi kartu su mažųjų Europos tautų nacionalinio išsivadavimo sąjūdžiu XIX a. antrojoje pusėje“ (Dainų švenčių tradicija), tuomet ir jos atkartojimas, t.y. kopija, taip pat turi būti tokia pat vertinga. Tačiau pasikeitė tai, jog Lietuva jau yra nepriklausoma ir jokio išsivadavimo sąjūdžio nebėra. Tuomet argi nesikeičia šių švenčių vertingumo samprata? O gal tai turėtų būti suprantama kaip naujų laikų, naujų organizatorių originalumas?

J. Girnius mano, jog „tikrasis originalumas, meninės vertės sinonimas, glūdi ne vadinamojoje įvairovėje, o vidiniame gilume, ne prisitaikyme prie besikeičiančių mados šūkių, o ištikimybėje sau pačiam“ (Girnius 1998: 240). Tačiau šiais, kaip ir kitais kriterijais galima remtis, nes vienas kriterijų nurodo, jog reikia apsvarstyti visas alternatyvas susijusias su svarstymais. Vadinasi visi vertės nustatymo svarstymai yra naudingi, nes kuo daugiau nuomonių, tuo geriau.

Prie visuomenės požiūrio formavimo ir vertinimo prisideda devintasis kriterijus - žiniasklaida. Dėl jos, anot Mindaugo Nastaravičiaus straipsnio „Žiniasklaidos vertybių nykimas: kas užima etikos, kokybės ir tiesos vietą?“, negalima priekaištauti niekam kitam išskyrus save, nes vartojama tai, kas gaunama. Jokios pretenzijos nereiškiamos, vadinasi, ir toliau bus gaunama tas pats: „vartoji tai, ką gaunu, pretenzijų nereiškiu, vadinasi, ir toliau gausiu tą patį“ (Nastaravičius 2008: 108). Vadinasi jei būtų kitaip, dainų švenčių temomis visai nebūtų jokios informacijos: visuomenė reikalauja –

žiniasklaida rašo. Tačiau Dainų švenčių įstatyme (2007) 8 straipsnyje teigiama, jog Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija „įvairiomis formomis ir priemonėmis savo laidose propaguoja kultūrinę, socialinę ir (ar) šviečiamąją veiklą“ (Dainų švenčių įstatymas 2007). Šiuo atveju vertinimas pasitelkus žiniasklaidos kriterijų bus teigiamas, nes, remiantis minėtu dokumentu, tokia jos paskirtis. Jei vis dėl to nebūtų rašoma, atsirastų teisės žinoti pažeidimas. Bet informavimas apie dainų šventes taip pat nėra ypač kokybiškas, nes „nepakankamai pristatomas visuomenei pasirengimo procesas, renginiuose organizuojamas vyksmas“ (Dainų švenčių tradicijos tęstinumo 2007-2011 metų programos patvirtinimas 2007). Nuolatinis visuomenės informavimas išugdė individo visagalybės pojūtį (Gasset 1993: 53), kuomet gavus tam tikrų žinių, jaučiamasi teisiais, nepaisant informacijos patikimumo. Tuomet jei žiniasklaida tik propaguos dainų šventes, gali būti, jog vertinimas bus nusvertas į gerąją pusę.

Dešimtas dainų švenčių vertinimo kriterijus susijęs su technikos laimėjimais. Technikai būdinga greita kaita. Patekusi į dainų švenčių terpę ji keičia ir šventes. Anksčiau nesinaudota jokia įrašymo įranga, fonogramomis ar specialiaisiais efektais. Tačiau šių dienų šventėsi tai neišvengiama.

4. DAINŲ ŠVENČIŲ SVARBOS ŠIUOLAIKINEI LIETUVOS KULTŪRAI APŽVELGA

4.1. Šių dienų dainų švenčių tradicijų ir vertybių apžvalga

Lietuvos dainų švenčių tradicijos ir vertybės, remiantis A. Andrijausku (2003: 195), atitinka socialinius reikalavimus. Jos sugebėjo įsitvirtinti ne tik XX a. pradžios kultūroje, bet ir išliko iki šių dienų. Dainų šventės pirmiausia buvo grindžiamos įspūdžiais, kurie „mumyse virsta vidiniu balsu, kuris be atvangos mums kalba iš pačių širdies gelmių, atkakliai pasakinėdamas gyvenimo spendimus, kurie virsta priesakais“ (Gasset 1993: 73), o šie tradicijomis.

Dainų šventės tampa tarsi visos Lietuvos nuosavybe su kuria tapatinamasi, didžiuojamasi. Toks tapatumas lietuviams leidžia pasijusti saugiais, tikėti, jog kol tokiose šventėse bus puoselejamoms lietuviškos tradicijos, tol ir pati Lietuva su jos turtais neišnyks. Taigi kol lietuviai rengia dainų šventes, tol jos bus suprantamos tarsi skydas saugantis ne tik dainų šventes, bet ir pačią Lietuvą nuo išnykimo.

Dainų šventės rengiamos kas ketveri metai, tai įteisina Dainų švenčių įstatymas (2007). Jos buvo kuriamos praeityje, organizuojamos dabartyje ir dar bus rengiamos ateityje. Taip dainų šventės įsitvirtina laike. Jos atgaivina tai, kas buvo aktualu anksčiau, t.y. etnines tradicijas, lietuvių liaudies dainas. Nors nebeturi rezistencinės prasmės. Lietuvos dainų šventės suteikia galimybę liaudies tradicijoms ir vertybėms būti prikeltoms. Nors prikėlimas vyksta dirbtinai, kadangi nebėra autentiškos aplinkos, kurioje jos gyvavo. Tą galimybę prisikelti suteikia žmogus, kuris yra savotiškas teisėjas (Arendt 1995: 13-14) tarp to, kas buvo anksčiau ir to, kas bus ateityje (Arendt 1995: 16-17).

Dainų švenčių programos atnaujinimas parodo jų prisitaikymą prie šiuolaikinės kultūros, jos universalumą. O tai lemia domėjimąsi pačia liaudies kultūra nepaisant jos senų tradicijų transformacijos, t.y. naujo pritaikymo. Vadinasi yra dvi dainų šventėse pasireiškiančios galimybės. Pirmoji, nuolatinis senų tradicijų taikymas, kuris iššaukia rutiną, sąstingį. Antra, naujovių taikymas gali iššaukti nepagarbą senosioms tradicijoms, kuomet manoma, jog jas galima keisti ir taikyti kaip kam patinka. Tačiau senų ir naujų tradicijų sintezė Lietuvos dainų šventėse gali būti aiškinama kaip kompromisas (Andrijauskas 2003: 199).

Dainų šventės - tai nuolatos pasikartojantis reiškinys, tačiau jis keičiasi, todėl netampa rutina. Vienas iš Dainų švenčių tradicijos tęstinumo programos (2007-2011) uždavinių yra „numatyti ir įgyvendinti priemones (...), kuriomis jaunimas būdų skatinamas kūrybiškai sieti tradicinę muziką su

šiuolaikinio meno kryptimis bei stiliais“. Šį uždavinį stengiamasi įgyvendinti. Tai atlikti padeda šiuolaikiniai kūriniai skambantys dainų šventėse. Pavyzdžiui 2009 m. Lietuvos tūkstantmečio dainų šventėje „Amžių sutartinė“ skambėjusi Marijono Mikutavičiaus daina „Pasveikinkit vieni kitus“ ar numatoma 2012 metų Moksleivių dainų šventėje turėsianti skambėti Giedriaus Svilainio išplėta lietuvių liaudies daina „To genelio genumai“, kurioje pastebimas repo stiliaus interpretavimas (Moksleivių dainų šventė 2012 „Mūsų vardas – LIETUVA“). Juk pirmosiose dainų šventėse tikriausiai nė nebūtų kilusi mintis vieną iš lietuvių liaudies dainų aranžuoti repo, džiaz ar kitu muzikiniu stiliumi. Taigi rutina dainų šventėms neturėtų grėsti.

Dainų šventės yra laiko kovos vieta dviem atžvilgiais: kaip scena ir kaip pati tradicija. Remiantis H. Arendt (1995: 20), dainų švenčių tradicija tampa politiškai reikšmingu faktu. Juk jų metu vyksta priėmimai prezidentūroje, renginius lanko politikai bei garbūs svečiai, prieš renginius politikai sako iškilmingas sveikinamąsias kalbas.

Remiantis A. Sverdiolu (2003: 225), asmuo turi teisę iš visumos pasirinkti vieną ar kelias jam tinkančias tradicijas. Lietuvos dainų šventes sudaro šventinė programa iš atskirtų renginių. Jie skirstomi į pagrindinius, kuriuos sudarom, penki renginiai: Folkloro diena, liaudies meno paroda, Ansamblių vakaras, Šokių dienos koncertas, Dainų diena. Taip pat švenčių metu vyksta devyni papildomi renginiai, tokie kaip: ceremonialas Rasų kapinėse ir Antakalnio kapinėse valstybės ir kultūros veikėjams, kovotojams už Lietuvos nepriklausomybę pagerbti; kanklių vakaras; pramoginių dainų šventinis vakaras Jaunimo teatre; Lietuvos Prezidento priėmimas dainų švenčių vadovų, svečių, kolektyvų vadovų; šventės renginius lanko Lietuvos Prezidentas; Lietuvos Seimo nariai bei garbingi kultūros ir meno žmonės; mišrių, vyrų ir moterų chorų konkurso baigiamasis vakaras Nacionalinėje filharmonijoje; masinės eitynės iš Arkikatedros aikštės į Vingio parką.

Visi šie renginiai pristato tam tikras tradicijas, todėl šiuolaikinės kultūros gyventojas turi galimybę pasirinkti tokias programas dalis, kurios atitinka jų interesus, nors laisvų pasirinkimų įgyvendinimas ribojamas pačios programos (Plėšnys 1996: 177).

Pagrindinės šventės dalys yra perduodamos iš kartos į kartą. Pavyzdžiui Dainų dienos tradicija tęsiama nuo pat pirmųjų švenčių, Ansamblių vakaras ir liaudies meno paroda rengiama nuo 1960 metų šventės, Folkloro vakaras - nuo 1990 m. ir kt. Taigi Lietuvos dainų šventėse tradicijos ne tik perduodamos iš kartos į kartą, bet ir nuolatos kuriamos naujos. Tačiau švenčių tradicijos yra vertingos keliais požiūriais. Bene vienintelė vieta, kur juos galima aptikti yra dainų švenčių svetainė. Taigi išskiriami šie požiūriai: 1) Istoriniu požiūriu. Ji gyvavo ir prisitaikė prie įvairių istorinių – politinių

aplinkybių, laisvės ir okupacijos sąlygomis, buvo glaudžiai susijusi su išsivadavimo ir tautinės vienybės siekiais. Nepriklausomoje Lietuvoje politiniu požiūriu turi galimybių visavertiškai skleisti. 2) Kultūriniu požiūriu švenčių tradicija vertinga kaip kultūros istoriją atspindintis reiškinys ir kaip aktyvi tebesiplečiančios kultūros dalis. 3) Estetiniu požiūriu vertinama dviem aspektais: menine vertybe laikant pavienį kūrinį kaip tokį (buvo užsiminęs vertybes tyrinėjantys autoriai) ir menine vertybe laikant kiekvieną vykstantį koncertą, jungtinių kolektyvų atlikimo meistriškumą, koncertų režisūrą, scenografijos kokybę ir pan. 4) Socialiniu požiūriu, kaip telkianti visuomenę bendrumo pagrindu, stiprinanti tautinį identitetą, atvira pasauliui, formuojanti harmoningą ir humanistinę pasaulėjautą, apimanti socialinius sluoksnius ir skirtingas kartas apimanti viso pasaulio lietuvius ir šalies teritorijoje gyvenančias tautines mažumas. 5) Unikalumo požiūriu Baltijos šalyse – Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje – savo kultūrine forma neturi atitikmens ir yra itin vertingas kultūrinis ir visuomeninis reiškinys pasaulinės kultūros kontekste. Galima teigti, jog jie aprėpia gana plačią kultūros dalį.

Kiekviena nauja šventė, jos metu gaunama patirtis perduodama jaunajai kartai. Nuo jos priklauso ar dainų švenčių tradicija ir toliau bus puoselėjama. Tačiau senosios šių švenčių rengimo tradicijos gali išnykti, nes jaunajai kartai būdingas seno nevertinimas (Fromm 2005: 109), abejonės ir nepatiklumas bei tradicijos kaip autoriteto nykimas (Arendt 1995: 38, 109). O ir pataikavimas jaunimui į programas įtraukiant šiuolaikinius kūrinius tai atspindi.

4.2. Lietuvos dainų švenčių civilinio lygmens apžvalga

A. Andrijauskas (2003: 196) teigė, jog dainų švenčių tradicijas galima nagrinėti civiliniu lygmeniu, kurį įvardino kaip rašytinius tekstus ar regimus vaizdus, kuriuos įtvirtina kultūros tradicijos simboliai ir vertybės. Šio lygmens apžvalgai pasirinkti rašytiniai tekstai. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad pasirinkti dokumentai daugiausia dėmesio skiria dainų švenčių tradicijos tęstinumui, jo užtikrinimui. Prieš pradėdant jų turinio analizę iškeliami šie pagrindiniai klausimai: Kam skiriama daugiausia dėmesio? Kaip įtakojama kultūra?

Tyrimui buvo pasirinktas Dainų švenčių įstatymas (2007), Dainų švenčių tradicijos tęstinumo 2007-2011 metų programos patvirtinimas, unesco.lt, ilkc.lt ir dainusventes.lt internetinės svetainės, 2005-2007 m. Baltijos valstybių (Latvijos Estijos, Lietuvos) sub-regioninių konferencijų rezoliucijos: „Dainų ir šokių švenčių tradicija – idealai ir tikrovė“ (2005), „Kultūros tradicijos Estijos, Latvijos ir

Lietuvos jaunimo meninio ugdymo sistemoje“ (2006), „Baltijos šalių dainų ir šokių švenčių tradicijos tęstinumas“ (2007). Jie tirti atskirai po vieną.

Tyrimo vienetai: (1) dainų šventė (reikšmė, principai, istorija, tęstinumas, apsauga, periodiškumas, organizavimas), (2) dainų švenčių tradicija (tradicija), (3) vertybė, (4) finansavimas (rinka, mada, paklausa, pinigai ir kt.), (6) dalyviai (meno vadovas, kolektyvo dalyvis, amatininkas ir kt.; dalyvių ir žiūrovų ryšys), (7) žiniasklaida, (8) ugdymas (programa, kūriniai).

Kadangi pasirinktas paprastasis binarinis kodavimas, t.y. ar tyrimo vienetas (kategorija) yra tiriamame dokumente ar ne, tyrimo vienetai nėra skaičiuojami.

Pirmasis tiriamas dokumentas yra Dainų švenčių įstatymas (2007). Tai pagrindinis dainų švenčių dokumentas, kurio paskirtis „užtikrinti dainų švenčių tradicijos valstybinę apsaugą, periodiškumą, tęstinumą ir plėtrą“ (Dainų švenčių įstatymas 2007).

Pirmasis tyrimo vienetas (1) dokumente yra minimas, tačiau ne visos jo dalys. Nėra užsiminta apie dainų švenčių istoriją, reikšmę, principus. Bet daug dėmesio skiriama organizavimui, nurodant atskirų institucijų (Dainų švenčių taryba, Dainų švenčių nacionalinė komisija, Lietuvos liaudies kultūros centras, Švietimo ir mokslo ministerija, Kultūros ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Apskričių viršininkai, Savivaldybių institucijos, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija) kompetencijas, veiklą. Organizavimo dalyje minimas tęstinumo užtikrinimas, apsauga, periodiškumas. Taip pat nurodomi organizavimo principai.

Visame dokumente figūruoja antrasis kriterijus - dainų švenčių tradicija. Mažesnis intensyvumas skirtas dalyviams (6 kriterijus), nors jam priklauso visas 11 straipsnis, kuriame išvardinami visi dainų švenčių dalyviai. Maždaug tiek pat dėmesio skiriama žiniasklaidai, nurodant jos funkcijas švenčių metu bei finansavimui, nurodant kaip turi vykti dainų švenčių finansavimas.

Apie ugdymą, kuris gali būti interpretuojamas kaip šių švenčių poveikis kultūrai, užsimenama tik keliose vietų nurodant „dainų švenčių sąsajas su vaikų ir jaunimo meniniu ugdymu, tautiniu pilietiniu auklėjimu, kultūringos, kūrybingos, išprususios visuomenės kūrimu, negatyvių visuomenės reiškinių prevencija“. Tuo tarpu kaip vertybė dainų šventės visai neminimos.

Taigi Dainų švenčių įstatymas nukreiptas į dainų švenčių tradicijas, jų tęstinumo išsaugojimą, kuo sklandesnį švenčių organizavimą.

Sekantis nagrinėjamas dokumentas yra Dainų švenčių tradicijos tęstinumo 2007-2011 metų programos patvirtinimas. Jos „paskirtis – nustatyti dainų švenčių tradicijos tęstinumo prioritetus,

uždavinius ir priemones jiems įgyvendinti“ (Dainų švenčių tradicijos tęstinumo 2007-2011 metų programa 2007).

Šiame dokumente minimas pirmasis kriterijus (dainų šventė), jos nejungiant su tradicija, kas buvo būdinga pirmajai. Tačiau bene daugiausia dėmesio skiriama dalyviams. Jie minimi analizuojant susidariusią padėtį, atkreipiant dėmesį į specialistų trūkumą, jų kvalifikacijos kėlimą ir seminarų organizavimą, kolektyvų aprūpinimą tautiniais rūbais bei instrumentais.

Panašus dėmesys skiriamas ugdymui. Programos uždaviniuose minint problemas, susijusias su vaikų užimtumo skatinimu, turint omenyje, jog dauguma nelanko jokio būrelio. Tiek pat dėmesio skiriama visuomenės informavimui per žiniasklaidą. Teigiama jog „nepakankamai pristatomas visuomenei pasirengimo procesas, renginiuose organizuojamas vyksmas“ (Dainų švenčių tradicijos tęstinumo 2007-2011 metų programa 2007). Trečiasis panašaus dėmesio sulaukęs lygmuo priklauso finansavimui. Apie jį rašoma nurodant lėšų panaudojimo tvarką.

Šiame dokumente jau minima vertybė ją jungiant su „nematerialia kultūros paveldo vertybe“ (Dainų švenčių tradicijos tęstinumo 2007-2011 metų programa 2007).

Taigi šis dokumentas daugiausia dėmesio skiria situacijos analizei, uždavinių bei jų priemonių numatymui. Dažniausia minimi dalyviai, o įtakojamas minimas periodiškai rengiant atskirų žanrų renginius („Aguonėlė“, „Dainų dainelė“, „Skamba skamba kankliai“, „Tramtatulis“ ir kt.).

Kitas nagrinėjamas tekstas yra sub-regioninių konferencijų rezoliucijos. Visos šios konferencijos buvo nukreiptos aptarti atskirus dainų švenčių aspektus: idealus ir tikrovę; jaunimo meninio ugdymo sistemą; tęstinumą.

Pirmoji konferencija įvyko 2005 metais vasario 18 – 19 dienomis Taline (Estijoje) „Dainų ir šokių švenčių tradicija – idealai ir tikrovė“. Nors daugiausia dėmesio skiriama ugdymo problemoms, specialistų kvalifikacijos kėlimui, tačiau taip pat minimas tęstinumas, tradicijų perdavimas visoms amžiaus grupėms, periodiškumas. Taip pat minimas finansavimas, lėšų paskirstymas tradicijų tęstinumo užtikrinimui bei žiniasklaidos institucijoms. Apie pastarąją užsimenama tik ją jungiant su finansavimu.

Šioje rezoliucijoje minima tik tokia įtaka, kuri neturi būti daroma. Nes tai kultūros reiškiny, „kuriam negali daryti įtakos politika ar komerciniai interesai“ (Dainų ir šokių švenčių tradicija – idealai ir tikrovė 2005). Ši švenčių įtaka, kurios neturėtų būti, galėtų būti interpretuojama kaip nevykdoma. Juk šventė be komercijos nėra įmanoma. Bilietai, kuriuos reikia įsigyti (20 – 120 Lt.), šventinė mugė,

prekyba šventine atributika – visa tai sudaro komerciją. O kur dar švenčių metu atvykę turistai ir miesto lankytojai, nevenigiantys paišlaidauti ir įsigyti kokią smulkmenėlę sau ar vaikui.

Šventė nėra įmanoma ir be politikos. Juk Lietuvos dainų šventėse vyksta iškilmingi posėdžiai su kalbomis, kiekvienas koncertas ar bent dalis jų pristatomi politikų su jų įžanginėmis, sveikinamosiomis kalbomis. Tos pačios politikų sakomos kalbos jau buvo nuo pat pirmųjų dainų švenčių. Netgi leidiniuose skirtuose kiekvienai dainų šventei yra spausdinami politikų sveikinimai. Pavyzdžiui 1960 m. Leidinyje „Dainų šventė“ yra išspausdintas kolūkio pirmininko P. Pučisko bei kitų politikų ir nusipelnusių asmenų sveikinimas su nuotraukomis (Dainų šventė 1960: 40-46), 1998 metais yra Vytauto Landsbergio (Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas), Gedimino Vagnoriaus (Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas) ir kt. sveikinimo kalbos su nuotraukomis, kurios kartojasi Pasaulio lietuvių dainų šventės publikacijose: Folkloro diena, Šokių diena, Ansamblių vakaras.

Prisiminus datą, kada vyksta visos dainų šventės Lietuvoje, negali būti kalbos apie Lietuvos dainų šventes be politikos. Lietuvos dainų šventės vyksta liepos mėnesio pradžioje, dažnai vienas iš renginių būna liepos 6-ąją ar prasilenkiant diena ar dviem. Juk 1253 m. liepos 6 d. buvo karūnuotas pirmasis ir vienintelis Lietuvos karalius Mindaugas. Liepos 6-oji vadinama Valstybės diena arba Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo diena. Dar vienas politikavimas, nors jis galėtų būti suprantamas kaip valstybingumo siekio įtvirtinimas yra žymios datos parinkimas kiekvienai tokio pobūdžio šventei, pvz.: 1998 m. šventė buvo skirta Lietuvos valstybės atkūrimo 80-mečiui.

Tačiau reikia pripažinti, jog Lietuvos dainų šventės vyksta be ryškios politinės ideologijos, kas buvo ypač ryšku, kai Lietuva priklausė tuometinei Sovietų Sąjungai.

Antroji konferencija pavadinimu „Kultūros tradicijos Estijos, Latvijos ir Lietuvos jaunimo meninio ugdymo sistemoje“ įvyko 2006 m. Rezoliucijoje teigiama, kad „kultūros ugdymas viena reikšmingiausių prielaidų brandžiai asmenybei ir tuo pačiu visuomenei ugdyti“. Taigi tekste nuolatos akcentuojamas ugdymas (kultūrinis, meninis, mokyklose, kultūros įstaigose, neformalusis ugdymas). Tradicijos bei dainų švenčių tradicijos minimos tik keletą kartų ir yra siejamos su tęstinumu ir išsaugojimu. O vertybė jungiama su nematerialu kultūros paveldu. Taip pat užsimenama apie finansavimą ir dalyvius.

Trečioji konferencija įvyko 2007 m. ir buvo pavadinta „Baltijos šalių dainų ir šokių švenčių tradicijos tęstinumas“. Šios rezoliucijos dažniausiai minimas kriterijus yra tradicija bei jos junginiai su išsaugojimu, tęstinumu, kultūra. Minima žiniasklaida bei užsimenama apie dalyvius ir vadovų ugdymą (kvalifikacijos kėlimą). Taip pat sutinkamos vertybės junginyje su tradicija (tradicijos vertybė).

Nors rezoliucijose minimi visi tyrimo vieniai, tačiau dažniausiai minimas ugdymas, bei jo svarba. Taip pat dažniai sutinkama tradicija ir įvairūs junginiai su ja. Tačiau retai minimas finansavimas, žiniasklaida ir vertybės.

Sekantis turinys, kuris nagrinėjamas yra Lietuvos liaudies kultūros centras (llkc.lt). Pagrindiniame svetainės lape randama tik vieną kartą ir yra įkomponuota ant dainų šventės emblemoje (Priedas Nr. 4). Iš šios svetainės galima patekti į kitą (dainusvente.lt), kurios pagrindiniame puslapyje dažnai minima dainų šventė. Apie pačią šventę galima sužinoti ir atrasti tyrimo vienetus tik paspaudus nuorodą „Apie dainų šventes“. Joje minimi visi nagrinėjami tyrimo vienetai. Daugiausia dėmesio skiriama dainų švenčių istorijos aprašymui, tęstinumui, reikšmei, principų nurodymui. Šioje svetainėje sutinkamas ir „dalyvių ir žiūrovų bendrumas“, kas nebuvo pastebėta ankstesniuose tekstuose, nors dainų šventės yra masinis kultūros reiškiny, kuris suburia ne tik dalyvius, bet ir žiūrovus. Trečiajame tinklalapyje (unesco.lt) nurodoma trumpa dainų švenčių istorija, minimos dainų šventės, tradicijos, tačiau nėra kitų vienetų.

Taigi visuose internetiniuose portaluose (llkc.lt, dainusventes.lt, unesco.lt) akcentuojamos dainų šventės (1) ir dainų švenčių tradicijos (2), tačiau neminimi arba retai minimi kiti kriterijai. O poveikiu visuomenei gali būti įvardintas visuomenės ugdymas ir integravimas.

Vadinasi rašytiniuose šaltiniuose dažniausiai minimos dainų šventės (1), dainų švenčių tradicijos (2), ugdymas (8). Rečiau minimi dalyviai (6), žiniasklaida (7) ir finansavimas (4). Beveik neminimos vertybės (4). Minimas teigiamas dainų švenčių poveikis kultūrai.

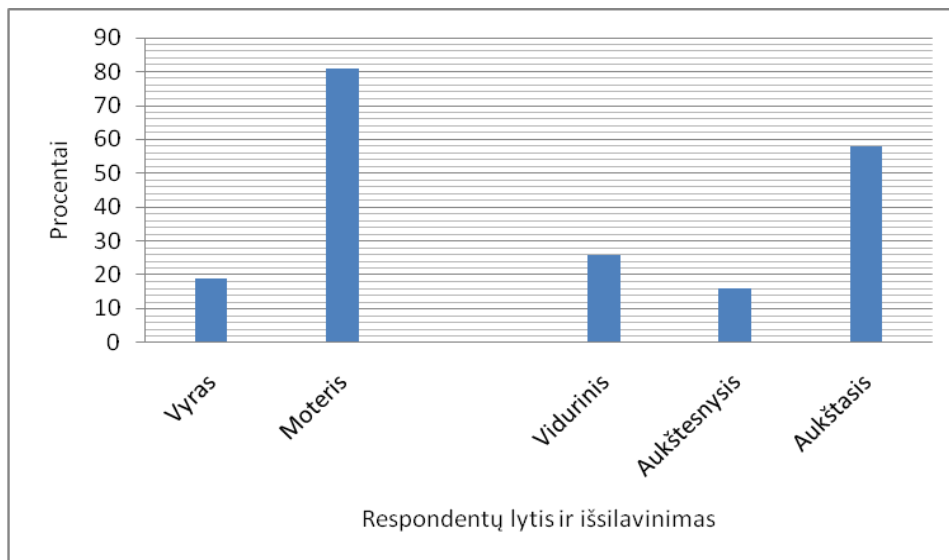
4.3. Lietuvos gyventojų apklausos duomenys ir jų apibendrinimas

Tyrimas atliktas pasirinkus kiekybinį tyrimo metodą, kuris vykdytas 2011 m. balandžio ir gegužės mėnesiais. Duomenys rinkti anketinės apklausos metodu. Anketa platinta atspausdintu variantu (Šiaulių mieste, Šiaulių miesto savivaldybės viešosios bibliotekos Rėkyvos filiale), elektroniniu paštu bei internetiniame portale publika.lt.

Viso apklausoje dalyvavo 97 respondentai, kurių amžiaus vidurkis 31 metai. Respondentų amžiaus imtis gana plati. Vyriausiam apklausos dalyviui 78 metai (dalyvavo anketinėje apklausoje raštu), o jauniausiam 18 metų (dalyvavo anketinėje apklausoje platintoje elektroninio pašto pagalba). Daugiausia vyresniojo amžiaus respondentų (amžiaus vidurkis 46 metai) dalyvavo raštiškai pildant

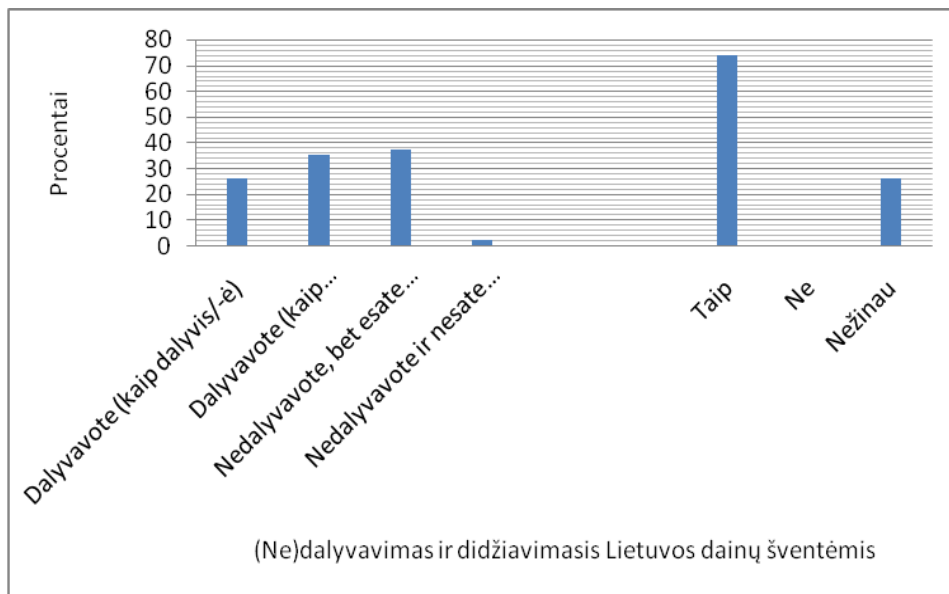
anketas. Didžiąją dalį respondentų sudaro moterys (81 %) bei respondentai, turintys aukštąjį išsilavinimą (58 %) (1 pav.).

1 pav.

Kadangi tiriama Lietuvos dainų švenčių reikšmė šiuolaikinės kultūros gyventojams, respondentų klausta, ar jie yra dalyvavę šioje šventėje (2 pav.). Paaiškėjo, jog 61 % apklaustųjų yra dalyvavę (kaip žiūrovai arba dalyviai), 37 % nedalyvavo, bet yra matę ir tik 2 % nėra nei dalyvavę, nei

2 pav.

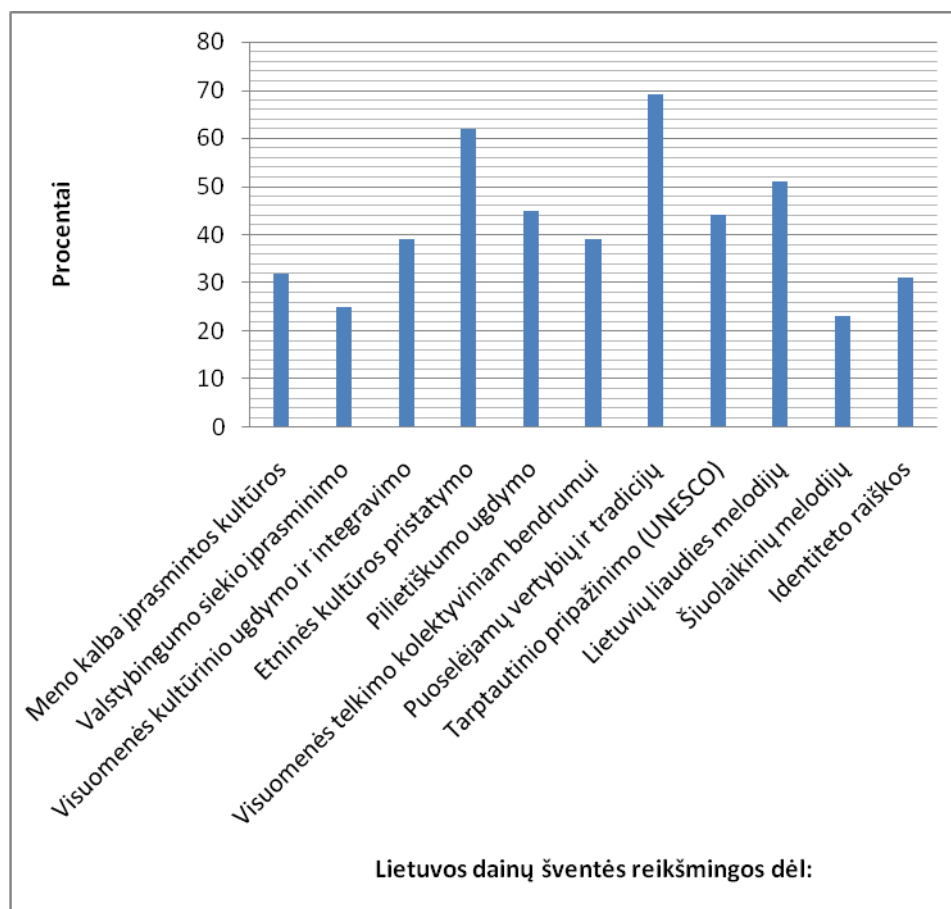

matę. Visi apklaustieji (išskyrus 2 %) yra susidarę nuomonę apie šias šventes remdamiesi sava arba žiniasklaidos pagalba. Vadinasi, galima teigti, jog dainų šventėmis yra domimasi, į jas einama, jos yra paklausios. Šiuo atveju H. G. Gadamer (1997: 124) teiginys apie galimą švenčių nenorą - netinka.

74 % respondentų iš visų apklaustųjų didžiuojasi Lietuvos dainų šventėmis. Tačiau 26 % respondentų nėra apsisprendę. Kitaip tariant, jie nežino ar Lietuvos dainų šventės jiems yra brangios. Tokiu atveju jei ši šventė nebebūtų organizuojama, beveik ketvirtadalis respondentų nejaustų netekties. Nors Lietuvos dainų šventes vertybe laiko 93 % apklausos dalyvių (Priedas Nr. 5.).

Remiantis A. Jokubaičio (2008: 27) teorija apie didžiavimąsi vietos kultūros tradicijomis, Lietuvos gyventojai jaučiasi atsakingi už dainų šventes, jiems šios šventės yra svarbios ir brangios. Puoselėjant tokius jausmus savo kultūros tradicijoms ir vertybėms (Andrijausko 2003: 199), branginant pačių sukurtas šventes (Kavolis 1995: 72) lietuvių tautai išnykimas negresia, nes didžiuodamiesi ir vertindami dainų šventę, respondentai didžiuojasi patys savimi.

3 pav.

Kitu klausimu aiškintasi dėl kokių priežasčių Lietuvos dainų šventės respondentams yra reikšmingos (3 pav.). Iš apklausos dalyvių pasirinktų atsakymų (vienuolika galimų atsakymo variantų) paaiškėjo, jog šios dainų šventės labiausiai vertinamos dėl puoselėjamų tradicijų ir vertybių bei etninės kultūros pristatymo, kuriuos atitinkamai pasirinko 69 % ir 62 % respondentai.

Maždaug vienodai vertinamas pilietiškumo ugdymas (45 %), tarptautinis pripažinimas (44 %), visuomenės telkimas kolektyviniam bendrumui ir kultūrinis ugdymas bei integravimas (39 %).

Tik 23 % respondentų pasisakė už šiuolaikinių melodijų svarbą Lietuvos dainų šventėse, o lietuvių liaudies melodijos svarbios 51 % respondentų. Šis pasirinkimas patvirtina ankstesnį teiginį, jog jiems Lietuvos dainų šventės brangios dėl etninės kultūros. Vadinasi, nepaisant siekio integruoti šiuolaikinę kultūrą, jos muzikinius stilius į dainų šventes aranžuotųjų pagalba, tokios pastangos respondentų nėra labai vertinamos. Liaudies dainos ir jų melodijos svarbios visiems apklausos dalyviams, nepriklausomai nuo jų amžiaus.

Kitas teiginys, sulaukęs palyginti gana mažo respondentų dėmesio yra valstybingumo siekio įprasminimas (39 %). Vadinasi, renginių priskirimas žymiai datai pažymėti, politikų sveikinimai, gali būti vertinami, kaip neturintis didelės reikšmės.

Sekančiu klausimu aiškintasi su kuo respondentai sieja laiką, kurį praleidžia Lietuvos dainų šventėse (4 pav.). Diagramoje pateikiami tik šiose šventėse dalyvavusiųjų respondentų (63 %) atsakymai.

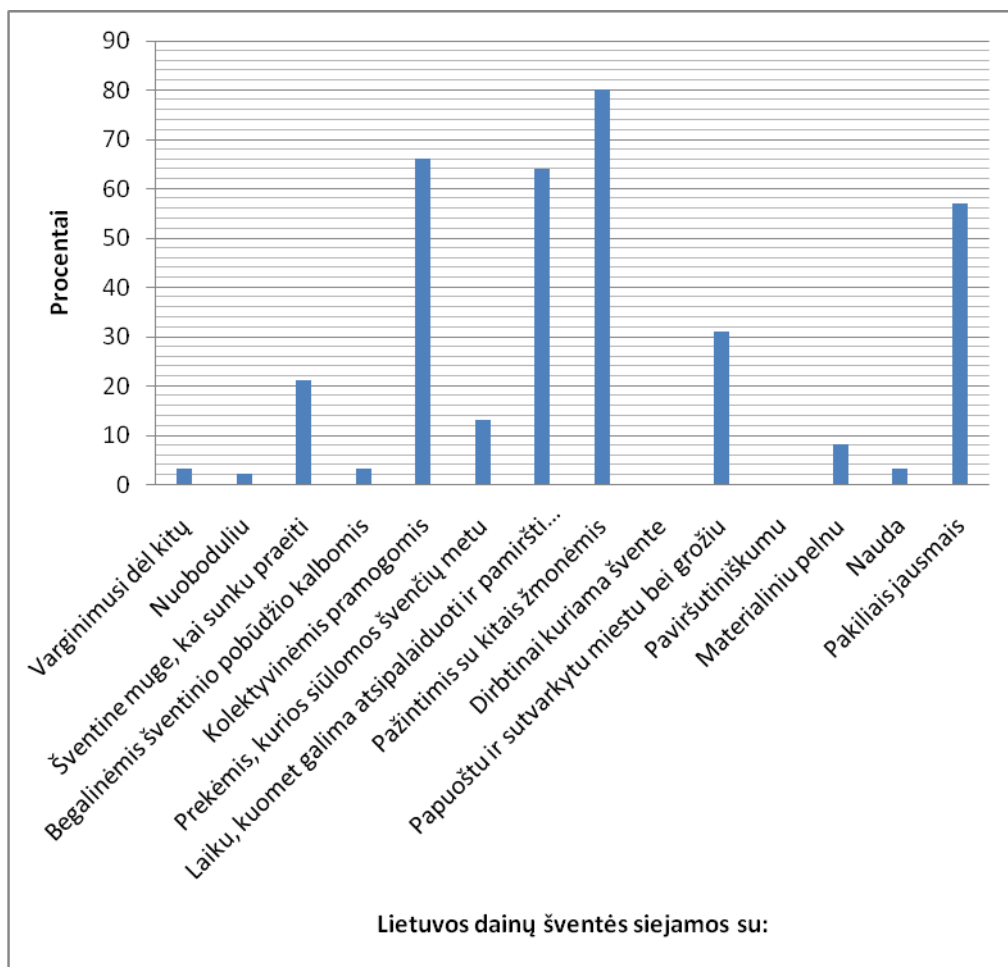
Labiausiai apklausos dalyviai švenčių laiką sieja su pažintimis su kitais žmonėmis (80 %). Maždaug vienodas respondentų skaičius pasirinko kolektyvines pramogas (66 %), laiką, kuomet galima atsipalaiduoti ir pamiršti rūpesčius (64 %) bei pakilius jausmus (57 %). Net ir nedalyvavusieji Lietuvos dainų šventėse, bet jas matę, Lietuvos dainų šventes sieja su panašiais teiginiais (Priedas Nr. 6.).

Visi pastarieji teiginiai siejami su pramogomis, o dainų šventės nėra gyvybiškai reikalingos (Arendt 1995: 228), jos tampa tik išsiblaškymo priemone (Girnius 1998: 263).

Didžiosios dalies šventėje dalyvavusių respondentų jausmai švenčių metu pakinta (76 %) (Priedas Nr. 7.). Tuomet pati šventė jiems gali asocijuotis su kitokiais, nekasdieniškais jausmais, kurie dažniausia pasiekiami bendraujant su visais, neskirstant į pažįstamus ar nepažįstamus (43 % respondentų), draugais (24 %), šeimos nariais (18 %). Ir nors dauguma dalyvių Lietuvos dainų šventes sieja su pažintimis, tačiau bendraujančių su nepažįstamaisiais yra tik 12 %. Vadinasi, nors šventės asocijuojasi su pažintimis, tačiau patys respondentai su jais bendrauti nelinkę.

Taigi Lietuvos dainų šventės reikšmingos dėl etninės kultūros, tradicijų ir vertybių puoselėjimo, tačiau šventėse praleistas laikas siejamas su laisvalaikiu ir pramogomis. O anksčiau minėtos šiuolaikinės melodijos gali tarnauti kaip pakilių jausmų kūrėjos, nes lietuvių liaudies dainoms būdingas minorinis atspalvis.

4 pav.

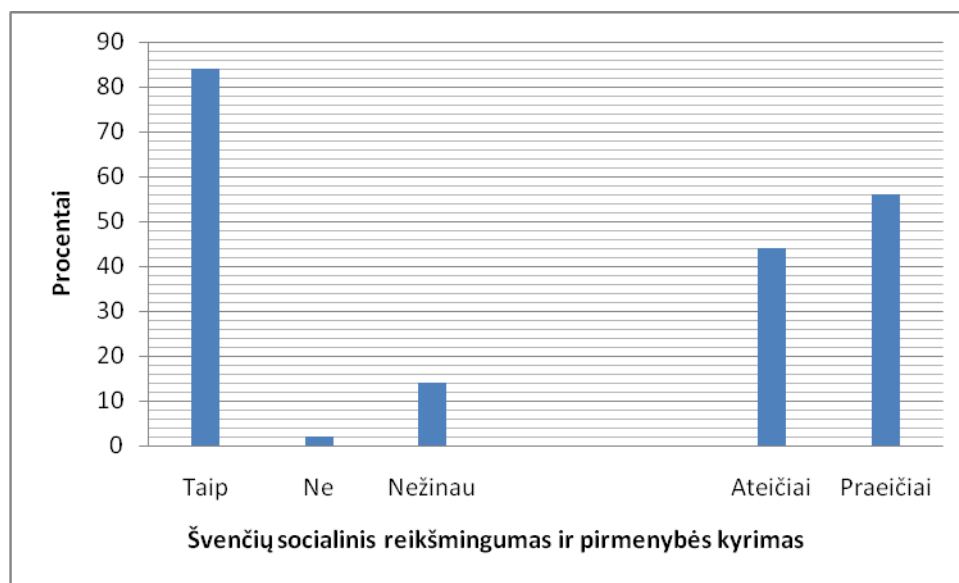
Panašus dalyvavusių ir nedalyvavusių respondentų skaičius šventes sieja su papuoštu miestu. Vadinasi, estetinis miesto vaizdas jiems yra svarbus ir į jį atkreipiamas dėmesys. 75 % respondentų visiškai sutinka ar sutinka, jog Lietuvos dainų šventės reikšmingos savo menine raiška ir tik 4 % nesutinka ar visiškai nesutinka (Priedas Nr. 8.).

Galima pasidžiaugti, jog neatsirado nei vieno apklausos dalyvio Lietuvos dainų šventes siejusio su dirbtinumu ir paviršutiniškumu. Tačiau atsirado jas siejančių su nuoboduliu (2 %) bei begalinėmis šventinio pobūdžio kalbomis (3 %), kurias sako Lietuvos politikai, garbūs švenčių svečiai, nors visi jie

yra dirbtinumo ir paviršutiniškumo komponentai, kuriais stengiamasi priminti tai, kas ir taip turėtų būti aišku. Visa tai tėra varginimasis dėl kitų (3 %). Taigi tik šiems keliems respondentams, anot A. Sverdiolo (2003: 122) šventės prarado savo esmę ir tapo nebe šventimu, o varginimusi kitų arba nuoboduliu.

Nors siekiama, jog Lietuvos dainų šventės nebūtų komercinės (Dainų ir šokių švenčių tradicija – idealai ir tikrovė 2005), nebūtų remiamasi į pelno siekį, tačiau to išvengti nepavyksta. Dainų šventes, ten praleistą laiką su jų metu siūlomomis prekėmis sieja ne tik šiose šventėse nedalyvavę (19 %), bet ir jose dalyvavę (13 %) respondentai, su materialiniu pelnu atitinkamai 8 % dalyvavusių ir 14 % nedalyvavusių respondentų. O pačias dainų šventes preke laiko 9 % respondentų, tačiau 15 % nėra apsisprendę (Priedas Nr. 5.). Bet gerai yra tai, jog piniginė švenčių išraiška dar nėra jos vertės matas (23 % respondentų visiškai nesutinka su šiuo vertės matu, 41 % nesutinka ir 25 % abejoja) (Priedas Nr. 8.). Panaši nuomonė ir dėl naudos kaip vertės mato. Tačiau respondentams sunku apsispręsti dėl Lietuvos dainų švenčių paklausumo rinkos atžvilgiu bei gyvenimo sąlygų atspindėjimo, kai rengiama tokia šventė.

5 pav.

Remiantis vertybių vertinimo kriterijais paaiškėjo, jog Lietuvos dainų šventes respondentai laiko prestižiniu (E. Fromm (2005: 203-203) prestižą sieja su rinka), autentišku didelio masto reiškiniu, kuris puoselėja senąsias tradicijas bei jas perkuria. Tačiau naujovių įtraukimas į programą nėra itin

greitas. 16 % respondentų mano, jog prisitaikoma negreitai, o 55 % dėl to abejoja (Priedas Nr. 7.) Taigi sintezė tarp seno ir naujo vyksta lėtai, tačiau tai yra normalu, nes senosioms tradicijoms reikia daugiau laiko prisitaikyti prie naujų aplinkybių (Andrijauskas 2003: 199), negu naujoms tradicijoms, kurios užgimsta esamajame laike.

Ne paslaptis, jog organizatoriai siekia integruoti ir integruoja šių laikų kūrybą į Lietuvos dainų šventes. Gali būti, jog dėl to apklausos dalyviai neturi vieningos nuomonės dėl šių švenčių teikiamos pirmenybės laiko atžvilgiu. 44 % respondentų mano, jog pirmenybė teikiama ateičiai, o 56 % jog praeičiai (5 pav.). Tačiau tai yra normalu, nes šventė, jos tradicijos ir scena yra vieta, kurioje kovoja praeitis ir dabartis (Arendt 1995: 20). Taigi lygybė tarp šių laikų beveik išlaikoma.

Dainų švenčių įstatyme (2007) skelbiama, jog Lietuvos radijas ir televizija suteikia nemokamą informaciją apie dainų švenčių renginius ir savo laidose propaguoja kultūrinę, socialinę ir šviečiamąją veiklą. Panašiai žiniasklaidos vaidmenį įvardino ir vienas respondentų: „Žinoma. Kuo daugiau atkreipia dėmesį, tuo daugiau žmonės ne tik sužino, bet ir yra įtakota gerąja linkme jų nuomonę, ugdomas pilietiškumas“. Domėtasi ar žiniasklaida įtakoja respondentų nuomonę apie Lietuvos dainų šventes prieš tai išsiaiškinus, jog respondentų (84 %) nuomone (5 pav.), jos yra socialiai vertingos. Paašškėjo, jog vis dėl to respondentus įtakoja žiniasklaidos informacija, kurios dėka galima sužinoti apie vykstančius ar vykstančius renginius. O ir nuomonė apie žiniasklaidą – teigiama:

- „Įtakoja Lietuvos dainų šventės populiarumą, parodimą visuomenei“;
- „Sužinau, kaip vertina šią šventę žinovai“;
- „Gerai, kai yra parodomos šventės, jei žmogus negali dalyvauti“;
- „Žiniasklaidos aprašomos ir tv parodomos šventės parodo dainų šventes reikšme šiuolaikineje sumater.visuomeneje“;
- „Įtakoja. Kartais einu tik dėl to, kad perskaičiau ką nors. Manau, jog įtakoja visus“;
- „Taip. Klausau kaip vertina kiti, išmanantys žmonės“;
- „Iš dalies taip. Kartais sunku pačiai įvardinti jausmus, kurie apima stebint dainų šventes arba dalyvaujant jose, o žiniasklaida tiksliau įvardina, apibendrina“;
- „Įtakoja. Nuomonę susidarau skaitydamas ir bendraudamas su draugais“;
- „Manau, kad taip. Per televiziją gali pasižiūrėti tie žmonės, kurie neturi galimybių atvykti ir gyvai stebėti dainų šventę. Taip pat gerai daug reklamuoti ir pritraukti daugiau žmonių iš visų Lietuvos kampelių“;
- Ir kt.

Žiniasklaida remiamasi, kai tikimasi gauti informacijos, sužinoti „žinovų“, „išmanančių žmonių“ nuomonę. Taip pat teigiamai vertinamas poveikis visuomenei, vadinasi ir pačiam sau, nes patys respondentai ir sudaro visuomenę. Turint omenyje, jog žiniasklaida yra vienas vertinimo kriterijų, vadinasi šiems respondentams informacija susijusi su Lietuvos dainų šventėmis yra svarbi.

Kita vertus, kita dalis respondentų nurodė, jog jų nuomonės niekas neįtakoja:

- „ne, žiniasklaida nedaro jokios įtakos mano nuomonei apie dainų šventes, ją susidarau pati dalyvaudama sioje sventeje“;
- „Tikrai ne. Mano nuomonę itakoja tik mano pačios potyriai. Žiniasklaidoje gali rasti tik kitų peršamą nuomonę: kritiką arba liaupses...“;
- „neskaitau laikrascių ir nežiuriu tv“;
- „Ne. Turiu savo tvirtą nuomonę“;
- „Ne. Paskaitau, ką rašo, bet nuomonei įtakos neturi“;
- „Ne, vadovaujuosi savo nuomone“;
- „Tikrai neįtakoja. Juk žiniasklaidoje būna prieštaringų nuomonių, tuomet kokiom pasitikėti? Manau kiekvienas vadovaujasi savo nuomone. Nesame matonetės“.
- Ir kt.

Vienas respondentas mano, jog „apskritai žiniasklaida nekreipia dėmesio į tokio pobūdžio renginius“, apie tai užsiminta ir Dainų švenčių tradicijos tęstinumo programoje (2007). Nors tai tik vieno apklausos dalyvio nuomonė, tačiau gal reiktų susirūpinti, nes žiniasklaida pasiekia ne visą visuomenę ir reiktų pasitelkti intensyvesnę informavimo strategiją.

Apklausoje dalyvavo ir tokie respondentai, kurie neturėjo aiškios nuomonės šiuo klausimu:

- „Niekad negalvojau apie tai“;
- „Paskutiniu laiku nesidomiu dainų šventėmis. Dalyvavau prieš 30 m. ar daugiau“;
- „Gal šiek tiek įtakoja“;
- „Iš dalies įtakoja. Turiu savo nuomonę, bet perkaitęs, kartais ją pakoreguoju. Nors dažnai lieku prie savosios“;
- „Kažkiek įtakoja. Net ir nenorėdama girdžiu kas pranešama“;
- „Nemanau. Bet jei įtakoja, nejaučiu“.

Taigi šiuo klausimu vyrauja du atsakymai: įtakoja ir neįtakoja. Respondentai pasirinkę pirmąjį variantą nurodė teigiamą žiniasklaidos įtaką, o pasirinkę antrąjį variantą – teigė turintys savo tvirtą nuomonę ir besivadovaujantys ja.

Šiuolaikinėje kultūroje, įstatymuose susijusiuose su dainų šventėmis, daug dėmesio skiriama dainų švenčių tradicijos tęstinumui. Stengiamasi užtikrinti jos išlikimą, perdavimą ateities kartoms. Didžioji dalis apklausos dalyvių pasisakė, jog Lietuvos dainų šventės puoselėja tradicijas, tačiau dalis abejojama:

- „Gal puoselėja kokias nors“;
- „Nemanau“;
- „kartais. kylka toks ispudis, kad daugelis stengiasi kuo labiau susiuolaikinti, taip prarandamas unikalumas“.

Anot respondentų, šventėse puoselėjamos tokias tradicijas kaip „Lietuvos liaudies“ (dainos, šokiai, instrumentiniai kūriniai), „senąsias tradicijas, papročius“, „etninės kultūros“, „tautines, kultūrines“, „kultūrines, bet daugiau orientuotas į muziką“, „muzikos kultūrą“.

Apibendrinus duomenis gautus atsakant į šį klausimą, paaiškėjo, jog labiausiai vertinama etninė kultūra, ypač lietuvių liaudies dainos: „juk dainos – tai mūsų pats bangiausias turtas. Kai liūdna – uždainuojį, kai linksma – šelsti dainuodamas, kai ima pyktis – daina nuramina“, nes „dainų šventės tam ir skirtos, etninei kultūrai puoselėti“.

Respondentams Lietuvos dainų šventės reikšmingos tuo, jog: „kur daugiau tokią galima pamatyti, jei ne muziejuose. O čia gyvai išvysti“, „turbūt tai vienintelė šventė, kur tiek daug dainuojamos l. l. dainos“ ir „remiamasi mūsų šalies folkloru“. Užsimintą apie gimtąją lietuvių kalbą, kuri prisideda prie tradicijų išsaugojimo: „puoseleja dainomis gimtąja kalba“, „kuria lietuviai vis maziau moka“. Taigi galima prielaida, jog respondentus veikia vien tuo, jog yra rengiamos.

Taip pat teigiamame kontekste paminėtas buvo ir žmonių subūrimas bendram renginiui:

- „tai graži tradicija, kurią pradėjo dar mūsų seneliai, be to tai labai patinka vaikams, smagūs prisiminimai. Tikriausiai taip atsakytų daugelis žmonių, kurie nors kartą patys dalyvavo dainų šventėje...“;
- „Tai ko gero vienintelis dalykas, kurio dėka išliko senoviniai šokiai, dainos, nes jaunimas klausosi dabar net užsienio atlikėjų dainų. Turime žemai nulenkti galvas tiems žmonėms, kurie šį darbą atlieka“;
- „nors joje ir atliekamos kai kurios šiuolaikinės dainos, pagrindas vis tiek susideda iš senųjų liaudies dainų. Ši šventė verčia jų nepamiršti, o taip ir yra puoselėjmos tradicijos“.

Vienas apklausos dalyvis mano, jog dainų šventės ypač aktualios jaunimui. Taigi respondentams šių švenčių tradicijos reikšmingos dėl puoselėjamos etninės kultūros, liaudies dainų,

šokių ir melodijų, net jei jos yra aranžuotos. Svarbus žmonių subūrimas į vieną renginį, skatinimas prisiminti gimtąją kalbą. Tačiau taip pat šventės, aiškinantis tradicijų reikšmę, reikšmingos kaip vieta, kur galima smagiai praleisti laiką, nes, anot respondento, tik jose galima smagiai padainuoti liaudies dainas.

Tačiau mėginant suvokti Lietuvos dainų švenčių organizatorių organizuojamų renginių prasmę, kai kurie respondentai susiduria su sunkumais. Vienas respondentas svarsto kieno tai problema: „Jei as nesuvokiu, gal tai mano problema?“ Skirstant apklausos dalyvius į tuos, kurie suvokė prasmę ir tuos, kurie nesuvokė arba kartais nesuvokia, paaiškėja, jog daugiau nei trečdalis respondentų nesuvokia arba dalinai nesuvokia įvykstančių renginių prasmės. Anot respondentų, renginių prasmės jie nesuvokia, nes:

- dalyvaujama „tik tuose vakaruose kur tenka pačiai groti“;
- „dalyvavau, ar žiūrėjau šventes, seniai, o dabar viskas taip pasikeitę“;
- „vieni ieško pasipelnymo, kiti ne. Naudos ieškojimas“;
- „kartais atrodo, kad renginys vyksta tik dėl skaičiaus“;
- „kartais smagu vien žiūrėti ir dalyvauti, o reikšmė lieka antrame plane“.

Panašias mintis yra išsakę ir keli autoriai: Berkeley (1988: 95), Pruskus (2005: 44). Nors H. G. Gadamer (1997: 57) teigė, jog švęsti galima net ir nesuvokiant ką šventi, tačiau tai vėlgi remiasi į švenčių prasmės nebuvimą. Kita vertus, jei dalyvis dalyvauja „tik tuose vakaruose kur tenka pačiai groti“, tuomet galima prielaida, jog ir suvokiami tik tie renginiai, kuriuose dalyvaujama, o kitais nesidomima, nes renkamas tai, kas aktualu šventės dalyviui (žiūrovui ar dalyviui) (Sverdiolas 2003: 225). Nors respondentai nenurodė, tačiau jų nesuvokimas gali būti siejamas su išprusimo stoka (Pruskus 2005: 44).

Susidūrus su prasmės nesuvokimo problema, pagalbos ieškoma žiniasklaidoje, iš kurios tikimasi pakomentavimo, apibendrinimo, nes „jos dėka sužinai tai, ko pats žmogus, jei nesu šios srities žinovas, gal nė nesuvoktum“.

Kitai, suvokiančiai, respondentų daliai prasmė yra vertinga ir jie mano, jog „bet kuris dainų šventės renginys savaime yra prasmingas. Manau mažiau prasmingi yra visi tie rodomi šou per televizija ir kiti masiniai renginiai, kurie neturi jokios liekamosios vertės“.

Lietuvos dainų šventės respondentams yra vertingos ne tik kaip tradicijų puoselėtojos, bet ir kaip naudos teikėjos. Respondentai dažniausiai mini dvasinę, emocinę, kultūrinę, meninę, pažintinę, muzikinę, etninę naudą. Taigi Lietuvos dainų šventės dar nenustojo reikšti naudos sielai (Andrijauskas

2003: 14), pasak vieno respondento: „man dainų šventė - atgaiva sielai“. Retai minima patriotinė, visuomenės ugdymo, jaunimo užimtumo bei materialinė nauda. Kaip nauda įvardinamas ir gerai praleistas laikas, bendrų jausmų dalinimasis, savęs parodymas. Taip pat nauda vadinama galimybe „susipažinti su kitais kolektyvais, pamatyti žymius dirigentus ir solistus, pabuti nepakartojamoje sveteje“.

Vieno respondento nuomone gaunama nauda yra visokeriopa. „Jei dainų šventės neteiktų jokios naudos, nebūtų vertingos, tokios šventės nebūtų rengiamos. Jose galima pasisemti emocinės, dvasinės, kultūrinės patirties. Netgi švenčių metu gaunamas pelnas yra vertingas, prasmingai panaudojamas“. Tačiau realią naudą, turima omenyje pinigine, „naudą gauna tik prekybos centrai, visi prekiautojai, juk tiek dalyvių ir svečių atvažiuoja į šią šventę“. O dalis respondentų teigia, jog materialinės, apčiuopiamos naudos negauna jokios. Tačiau anot J. Girniaus (1998: 218), toks naudos vardijimas paneigia pačią vertybę. Tik 12 % respondentų nenurodė jokios gaunamos naudos ir pačios šventės su ja nesieja. Taigi anot autoriaus, tik šis procentas dalyvių neneigia dainių švenčių vertybių.

Kitas klausimas, siekiant išsiaiškinti dainų švenčių reikšmę ekonominiu lygmeniu, buvo ar Lietuvos dainų šventėms kenkia jų piniginis įkainojimas? Didžiosios dalies respondentų nuomone – nekenkia, nes:

- „Reikia būti patriotais“;
- „Kas domisi, tas sumoka. Jeigu nerūpėtų, tuomet niekas nieko nemokėtų“;
- „Jei nori pamatyti, įsigyti prekę jos metu, tuomet sumokėti nėra sunku“;
- „norisi, kad tokios šventės išliktų, o jas rengti nėra pigu“;
- „tai pavyzdys mūsų miesto, šalies svečiams“;
- „Viskas kainuoja, dykai tik sūris pelėkautuose“;
- „Kažkaip reikia išsilaikyti“;
- „Nekenkia. Vis proga pagerinti savo padėtį. Net vaikai prekiauja. O tokia šventė, tai ir pelnas turėtų būti ne mažas“;
- Ir kt.

Iš visų apklaustų respondentų tik keli išsakė neigiamą požiūrį į dainų švenčių įkainojimą. Jie teigė, jog pinigai kenkia:

- „Manau, kad taip. Galėtų visi renginiai susyję su dainų švente būti nemokami. Juk tai viena iš didžiausių Lietuvos švenčių, kuri vyksta ne kiekvienais metais“;
- „Manau turi neigiamą poveikį, nes pradėdama laukti pelno, o ne šventės. Ji nublinksta“;

- „galbūt iš dalies skiriama per daug dėmesio materialiniai pusei“;
- „blogai, kad pelno siekis gali sumenkinti tikrąją švenčių prasmę, puoselėjamas vertybės“

Taigi šventės pinigų pagalba nupiginamos, nuvertinamos (Mounier 1996: 240), nes daugiau dėmesio pradeda skirti ne pačioms šventėms, o pelnui, kurį jos gali suteikti.

Galiausiai respondentai atsakydami į šį klausimą pasinaudojo proga ir išsakė savo pageidavimus, kurie susiję su pinigų panaudojimo neaiškumu. Svarstoma, „kas tuos pinigus pasiima?“, „neaišku, kur juos isleidžia. Galtu nurodyti“. Skundžiamasi prastomis dalyvių apgyvendinimo sąlygomis. Taigi išreiškiami pageidavimai, jog daugiau už bilietus surinktų pinigų būtų skiriama dalyvių išlaikymui:

- „galtu buti daugiau atsizvekgiama i dainininku ar sokeju interesus, saudaromos palankesnes salygos“;
- „Jei ima pinigus, tai dalyviu interesais galtu labiau pasirupinti“;
- „Galėtų daugiau dėmesio skirti vaikams, dalyviams. Lietus pliaupia, o jie net ne po stogu stovi. Gaila...“;
- „Jei renka pinigus, kitaip tariant pinigaujasi, tuomet turėtų geriau maitinti dalyvius ir rūpintis jų sveikata. Grįžęs brolis iškart susirgo, o kas moka už vaistus?“;
- „Dalyvauju, kaip dalyvė, tačiau sąlygos dalyvių apgyvendinimo, higieninės galėtų būti geresnės“

Bei kiti pasiūlymai:

- „bet gal vietoj bilieto galtu duoti reprezentacini, iskirtini suvenyra ir tu pinigų nebutu gaila“
- „Nekenkia, bet vietoje bilieto, to popierėlio, galėtų duoti lipduką, bet vaikai pasidžiaugtų, būtų prisiminimas, o ne vien tėvėlių nupirktas suvenyras (jei tokį nuperka)“;
- „Galtu būti viskas pigiau, vis tiek priesrenka tu pinigų ir dar daugiau. Tiek daug atvaziuoja ir išlaidauja“.

Vadinasi požiūris į švenčių materialinę pusę yra teigiamas, nemanoma, jog pinigai kenkia, tačiau galėtų būti labiau rūpinamasi dalyviais, jų sveikata, išskylantiems poreikiams švenčių metu. Bet nėra galimybės įgyvendinti visus dalyvių pageidavimus. Nemanau, jog taupoma dalyvių sąskaita. Vadovaujamas Dainų švenčių įstatymu (2007), kuriame teigia, jog lėšos dainų šventėms skirstomos „pagal Dainų švenčių tradicijos tęstinumo programą“, jos skiriamos „Dainų šventėms parengti ir surengti“ bei „dalyvių vykimo į šventę, nakvynės ir maitinimo išlaidoms padengti“.

Lietuvos dainų šventės yra reikšmingas įvykis apie kurį žino ar yra dalyvavę apklausos dalyviai (98 %). Lietuvos dainų šventės respondentams reikšmingos dėl etninės kultūros puoselėjimo, tradicijų ir vertybių, liaudies melodijų, tačiau pačios šventės dalyviams asocijuojasi su pažintimis, kolektyvinėmis pramogomis, laiku, kuomet galima atsipalaiduoti ir pamiršti rūpesčius. Nors dažniausia minima nematerialinė nauda, tačiau pelnas, gaunamas švenčių metu švenčių renginiams nekenkia, bet jo paskirstymas, respondentų nuomone, galėtų būti geresnis – reikėtų labiau atsižvelgti į šventės dalyvių apgyvendinimo sąlygas.

IŠVADOS

1) Šventė – tai kultūros dalis, meno kūrinys, kurį sudaro socialinė, materialinė bei dvasinė struktūros. Šventė – tai veikla, kuriai reikia visuomenės ir jos dalyvavimo (aktyvaus arba pasyvaus). Šventei būdinga telkimo galia (bendri jausmai), rėmimasis papročiais (dekoratyvūs, improvizuojami, parodomieji). Šventinio laiko vertinimas priklauso nuo vertybių hierarchijos, patirties, o pats laikas skirstomas į: 1) tuščią – varginimasis dėl kitų, pramogos, prekės, laisvalaikis, šventinės pažintys; 2) užpildytą – apeigos pobūdis, sava patirtis; 3) praetis; 4) ateities.

2) Tradicijos apima kultūrinį palikimą, materialines ir dvasines vertybes bei simbolius. Turi civilinį lygmenį. Būdingas perdavimas iš kartos į kartą, seno ir naujo sintezė. Tradicijų kaitos nebuvimas iššaukia rutiną. Susidomėjimą tradicijomis lemia jų unikalumas bei poreikis, o pavojų kelia technika ir kultūros nebrandumas ir jaunosios kartos seno negerbimas. Visuomenei būdingas tradicijų savinimasis tikint, jog tuomet negrės išnykimas.

3) Vertybiniai dainų švenčių vertinimo kriterijai: 1) Svarba žmonėms; 2) Vertybės nauda ir vertė. Šventės naudingumas, patvarumas, brangumas, piniginė šventės išraiška; 3) Rinka. Adaptacija bet kokiomis rinkos sąlygomis siūlant viską ir visada; 4) Aukščiausias vertės matas – laikas; 5) Kūrėjas, jo santykis su kūrinium; 6) Dainų šventė kaip kūrinys ir kultūros vertybė; 7) Dainų švenčių svarba ir patrauklumas žmonėms; 8) Dainų švenčių ištakos arba originalumas; 9) Žiniasklaida; 10) Technikos laimėjimai. Vertybinio vertinimo trūkumas – neapibrėžtumas.

4) Dainų švenčių tradicijų ir vertybių apžvalga. Lietuvos dainų šventėmis Lietuvos gyventojai atgaivina senąsias tradicijas bei vertybes ir jas perduoda iš kartos į kartą. Dainų švenčių organizavimas leidžia pasijusti saugiais, „naikina“ grėsmę išnykti. Švenčių programos atnaujinimas neleidžia įsivyrauti sąstingiumi ir rutinai. Tačiau nuolatinis programos taikymas šiuolaikinės kultūros poreikiams gali sukelti senųjų tradicijų nuvertinimą. Renginių programa žmogui suteikia galimybę pasirinkti tokį renginį, kuris atitinka jo interesus, kitaip tariant, leidžia pasirinkti jam priimtinausią tradiciją.

5) Civilinis dainų švenčių lygmuo. 1) Dainų švenčių įstatymas (2007) užtikrina dainų švenčių tradicijos valstybinę apsaugą, Civilinis lygmuo. 1) Dainų švenčių įstatymas (2007) nukreiptas į dainų švenčių tradicijas, jų tęstinumo išsaugojimą, kuo sklandesnį švenčių organizavimą, o jaunimo ugdymas interpretuotinas kaip poveikis kultūrai. 2) Dainų švenčių tradicijos tęstinumo 2007-2011 metų programos patvirtinimas. Dokumente dažniausiai minimi dalyviai, o kultūra įtakojama periodiškai rengiant renginius susijusius su dainų švenčių tradicijos išsaugojimu. 3) Sub-regioninių konferencijų

rezoliucijos (2005-2007). Rezoliucijose dažniausiai minimas ugdymas, mažesnis dėmesys tradicijoms, jų saugojimui, tęstinumui. Akcentuojamas ugdymo poveikis visuomenei. 4) Internetinė svetainės lkc.lt, dainusventes.lt ir unesco.lt dažniausia minos dainų šventės, dainų švenčių tradicijas. Poveikiu kultūrai įvardintinas visuomenės ugdymas ir integravimas.

Vadinasi dažniausia rašytiniuose šaltiniuose minimos dainų šventės, dainų švenčių tradicijos, tuomet ugdymas, dalyviai, finansavimas, žiniasklaida ir beveik neužsimenama apie vertybes. Siekiama meno vadovų kvalifikacijos kėlimo, kultūros įtakojimo per renginius susijusius dainų švenčių tradicijomis.

6) Lietuvos gyventojų apklausa. Šalies gyventojai didžiuojasi Lietuvos dainų šventėmis, aktyviai jomis domisi bei dalyvauja. Nors dainų šventės reikšmingos dėl puoselėjamų vertybių ir tradicijų, etninės kultūros pristatymo, lietuvių liaudies dainų, tačiau pačios siejamos yra su pažintimis, laisvalaikio, kolektyvinėmis pramogomis ir pakiliais jausmais (tuščiu laiku). Nors į programas stengiamasi atnaujinti įtraukiant šiuolaikinius kūrinius, tačiau jie nėra itin vertinami. Renginių prasmė suvokiama ne visuomet, tačiau pritrūkus žinių apie renginius informacijos ieškoma žiniasklaidoje nepriklausomai nuo to, ar ji veikia respondentų nuomonę ar ne. Nors dažniausia minima nematerialinė nauda, tačiau pelnas, gaunamas švenčių metu švenčių renginiams nekenkia, bet jo paskirstymas, respondentų nuomone, galėtų būti geresnis – reikėtų labiau atsižvelgti į šventės dalyvių apgyvendinimo sąlygas.

7) Hipotezės:

- Lietuvos dainų šventės svarbios dėl puoselėjamų vertybių bei tradicijų, tačiau yra siejamos su pramoga, laisvalaikio praleidimo būdu ir materialiniu pelnu. Pasitvirtino visi teiginiai, tačiau su materialiniu pelnu ir jai būdingais bruožais šventės sieja mažiau nei dešimtadalis respondentų, o rašytiniuose šaltiniuose rašoma tik apie dainų švenčių finansavimą, lėšų paskirstymą.
- Lietuvos dainų šventėmis Lietuvos gyventojai didžiuojasi nepriklausomai nuo jų amžiaus. Pasitvirtino.
- Dainų šventės veikia visuomenę tam pasitelkdamos žiniasklaidą, visuomenės ugdymą ir integravimą. Pasitvirtino.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Andrijauskas, A. 2003. Kultūrologijos istorija ir teorija. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla.
2. Aramavičiūtė, V.; Martišauskienė, E. 2009. „Vertybės: švietimo strategijos ir realybė“, *Pedagogika* 95: 28-35 [žiūrėta 2011 03 24]. Prieiga per internetą: <<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2009/95/armar28-35.pdf>>.
3. Arendt, H. 1995. Tarp praeities ir ateities: Aštuoni politinės filosofijos etiudai. Vilnius: Aidai.
4. Balys, J. 1993. Lietuvių kalendorinės šventės. Vilnius: Mintis.
5. Berkeley, G. 1988. Traktatas apie žmogiškojo pažinimo principus. Vilnius: Mintis.
6. Bieliauskaitė, R. 2008. „Atsakomybė, šeima ir laikas“, in *Vertybių nykimas? Rimtas požiūris į atsakomybę: [straipsnių rinkinys]*. Vilnius: Demokratinės politikos institutas, 131-158.
7. Čepienė, I. 2008. Lietuvių etninė kultūra: raidos įžvalgos. Vilnius: Alma littera.
8. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [žiūrėta 2011 05 06]. Prieiga per internetą: <<http://www.lki.lt/dlkz/>>.
9. Dainų ir šokių tradicija Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje. Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija – [žiūrėta 2011 03 18]. Prieiga per internetą: < <http://unesco.lt/index.php?url=dainu-ir-sokiu-svenciu-tradicija-estijoje-latvijoje-ir-lietuvoje> >.
10. Dainų ir šokių švenčių tradicija – ideologija ir tikrovė. 2005 – [žiūrėta 2011 04 12]. Prieiga per internetą: <http://unesco.lt/uploads/file/failai_VEIKLA/kultura/nematerialus_paveldas/Talino_konf._rezoliucija.pdf>.
11. Dainų ir šokių švenčių tradicijos Baltijos valstybėse tęstinumas. 2007 – [žiūrėta 2011 04 12]. Prieiga per internetą: <http://unesco.lt/uploads/file/failai_VEIKLA/kultura/nematerialus_paveldas/Rezoliucija_liet_Ryga.pdf>.
12. Dainų švenčių įstatymas. 2007. Vilnius [žiūrėta 2011 04 12]. Prieiga per internetą: <<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=BCBF82D7-6E27-4427-BBB2-D64349B259B7>>.

13. Dainų švenčių tradicijos tęstinumo 2007-2011 metų programos patvirtinimas. 2007. Vilnius [žiūrėta 2011 04 12]. Prieiga per internetą: <http://www.radviliskiokc.lt/doc/8_Dainu_sv_programa.pdf>.
14. Dainų šventė: [leidinys skirtas resp. Jubiliejinei 1960 metų dainų šventei]. 1960. Sud. A. Čižauskas. Vilnius: Valst. polit. ir moksl. lit. I-kla.
15. Dainų šventės tradicija. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos – [žiūrėta 2011 05 16]. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/dainu_sventes_tradicija>.
16. „Demokratija ir vertybės filosofų akimis“. 2008. Santalka. Filosofija T.16 (Nr.3): 62 – 65 [žiūrėta 2011 03 04]. Prieiga per internetą: <http://www.coactivity.vgtu.lt/upload/filosof_zurn/santalka_t_16_nr_3_kecioryte.pdf>.
17. Dievas su mumis! 1938. Vilkaviškis, 23.
18. Dundulienė, P. 2005. Lietuvių šventės: tradicijos, papročiai, apeigos. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
19. Ellul, J. 1962. „The Technological Order“ in Technology and Cultural. Vol.3, No.4: 394-421 [Žiūrėta 2011 04 02]. Prieiga per internetą: <<http://www.scribd.com/doc/51940472/Ellul-The-technological-order>>.
20. Fromm, E. 2005. Turėti ar būti? Kaunas: Verba vera.
21. Gadamer, H. G. 1997. Grožio aktualumas. Menas kaip žaidimas, simbolis ir šventė. Vilnius: Baltos lankos.
22. Gaižutis, A. 1979. Menas ir humanizmas. (Apie meninių vertybių prigimtį). Vilnius: Mintis.
23. Gasset, J. O. 1993. Masių sukilimas. Vilnius: Mintis.
24. Girnius, J. 1998. Žmogaus problema technikos amžiuje. Vilnius: Aidai.
25. Gudelis, R. 2009. „Chorai ir dainų šventės Lietuvoje – etninės savimonės problemos (XIX a. II pusė – XXI a. pradžia)“, Gimtasis kraštas 2 – [žiūrėta 2011 04 14]. Prieiga per internetą: <http://www.ziemgala.lt/saugykla/pdf/1_gudelis.pdf>.
26. Gutautas, S. 1991. Lietuvių liaudies kalendorius. Vilnius: Vyturys.
27. Halder, A. 2002. Filosofijos žodynas. Vilnius: Alma littera.
28. Hartmann, N. 1989. „Apie etinių vertybių esmę“, in Gėrio kontūrai: Iš XX a. užsienio etikos. Vilnius: Mintis, 182-200.
29. Hollis, M. 2000. Socialinių mokslų filosofija. Vilnius: Lietuvos rašytojų s-gos leidykla.
30. Jasmontas, A. 2003. Pažinimo filosofijos metmenys. Vilnius: Versus Aureus.

31. Jokubaitis, A. 2008. „Tautinė valstybė ir atsakomybė“, in Vertybių nykimas? Rimtas požiūris į atsakomybę: [straipsnių rinkinys]. Vilnius: Demokratinės politikos institutas, 11-34.
32. Kačerauskas, T. 2007a. „Kultūra kaip egzistencinė kūryba“, Problemos. T. 71: 49 – 58.
33. Kačerauskas, T. 2007b. „Laikas ir erdvė: Aristotelis, Kantas, Heideggeris“, Logos. (Nr.53): 45-55.
34. Kalinauskas, I. 2003. Pokalbiai apie Tradiciją. Vilnius: Asveja.
35. Kavolis, V. 1995. Kultūrinė psichologija: straipsnių rinkinys. Vilnius: Baltos lankos.
36. Kavolis, V. 1996. Kultūros dirbtuvė. Vilnius: Baltos lankos.
37. Kultūros tradicijos Estijos, Latvijos ir Lietuvos jaunimo meninio ugdymo sistemoje. 2006 [žiūrėta 2011 04 12]. Prieiga per internetą: <http://unesco.lt/uploads/file/failai_VEIKLA/kultura/nematerialus_paveldas/Vilniaus_konf_rezoliucija_liet.pdf>.
38. Kunzmann, P.; Burkard, F.-P.; Wiedmann, F. 1999. Filosofijos atlasas. 7-asis papild. ir patais. leid. Vilnius: Alma litera.
39. Mitrikas, A. A. 2005. „Svarbiausios gyvenimo vertybės šių dienų pasaulyje“, Filosofija. Sociologija 2: 40-45.
40. Moksleivių dainų šventė 2012 „Mūsų vardas – LIETUVA“ – [žiūrėta 2011]. Prieiga per internetą: < <http://www.lmds.lt/lt/repertuars.html>>.
41. Mounier, E. 1996. Personalizmas. Vilnius: Pradai.
42. Nastaravičius, M. 2008. „Žiniasklaidos vertybių nykimas: kas užima etikos, kokybės ir tiesos vietą?“, in Vertybių nykimas? Rimtas požiūris į atsakomybę: [straipsnių rinkinys]. Vilnius: Demokratinės politikos institutas, 105-130.
43. Nietzsche: The Will to Power – [žiūrėta 2011 04 03]. Prieiga per internetą: <<http://www.scribd.com/doc/4274469/NietzscheThe-Will-to-Power>>.
44. Pasaulio lietuvių dainų šventė Lietuvos valstybės atkūrimo 80-mečiui. Ansamblių vakaras: [programa ir žinios apie dalyvius]. 1998. Sud. A. Andrejauskaitė, G. Juknevičienė. Vilnius: LLKC
45. Pasaulio lietuvių dainų šventė Lietuvos valstybės atkūrimo 80-mečiui. Folkloro diena: [programa ir žinios apie dalyvius]. 1998. Sud. A. Andrejauskaitė, V. Šatkauskienė. Vilnius: LLKC.
46. Pasaulio lietuvių dainų šventė Lietuvos valstybės atkūrimo 80-mečiui. Šokių diena: [programa ir žinios apie dalyvius]. 1998. Sud. A. Andrejauskaitė, S. Einikytė. Vilnius: LLKC
47. Plėšnys, A. 1996. Filosofijos įvadas. Vilnius: Taura.
48. Pruskus, V. 2005. Vertybės rinkoje: sąvoka ir pasirinkimas. Vilnius: VPU leidykla.

49. Rasteniėnė, D. 2007. „Lietuvos Dainų švenčių tradicija ir simbolizmas“, Muzikos barai 5-6 – [žiūrėta 2011 04 10]. Prieiga per internetą: <<http://www.muzikosbarai.lt/index.php?id=217>>.
50. Ricoeur, P. 2000. Interpretacijos teorija: diskursas ir reikšmės perteklius. Vilnius: Baltos lankos.
51. Salamavičius, A. 2004. „Masinė kultūra ir kultūros kritika“, Filosofija. Sociologija 3: 33-38.
52. Sverdiolas, A. 2003. Aiškinimo ratas. Hermeneutinės filosofijos studijos – 2. Vilnius: Strofa.
53. Šuvakovič, M. 2008. Epistemology of Art: critical design for procedures and platforms of contemporary art education. Belgrade: TkH – Centre for performing arts theory and practice [žiūrėta 2011 05 06]. Prieiga per internet: <<http://www.scribd.com/doc/47693064/epistemologija-mala>>.
54. Tarptautinis pripažinimas. Oficiali Lietuvos dainų švenčių svetainė [žiūrėta 2011 02 04]. Prieiga per internetą: <<http://www.dainusvente.lt/index.php?968332900>>.
55. Tarptautinių žodžių žodynas [žiūrėta 2011 05 06]. Prieiga per internetą: <<http://www.zodziai.lt/paieska>>.
56. Terminų žodynas [žiūrėta 2011 05 06]. Prieiga per internetą: <<http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas>>.
57. Throsby, D. 2001. Economics and Culture [žiūrėta 2011 03 12]. Prieiga per internetą: <http://mises.org/journals/qjae/pdf/qjae6_2_5.pdf>.
58. Trinkūnas, J. 2003. Lietuvių pasaulėjauta: papročiai, apeigos, ženklai. Vilnius: Diemedis.
59. Vinciūnas, J. V. 1988. Raštai. Gnoseologija. Vilnius: Mintis.
60. Žiliukaitė, R. 2007. „Vertybiniai pokyčiai Lietuvos visuomenėje: nuo tradicinių link sekuliarių – racionalių vertybių“, Sociologija. Mintis ir veiksmas 1 (19): 116-130 [žiūrėta 2011 03 03]. Prieiga per internetą: <http://www.ku.lt/sociologija/files/2007_nr.01.116-130.pdf>.

SANTRAUKA

Raimonda Kiminaitė

Dainų švenčių įtaka šiuolaikinei Lietuvos kultūrai

Siekama išanalizuoti dainų švenčių poveikį šiuolaikinei Lietuvos kultūrai. Apžvelgus Dainų švenčių įstatymo (2007), Dainų švenčių tradicijos 2007-2011 metų tęstinumo programos patvirtinimo, internetinių svetainių (llkc.lt dainusventes.lt, unesco.lt), sub-regioninių konferencijų rezoliucijų (2005-2007) turinius paaiškėjo, jog dažniausiai minimos dainų šventės, švenčių tradicijos, tęstinumas ir ugdymas. Apklausus Lietuvos gyventojus išsiaiškinta, kad dainų šventės reikšmingos dėl puoselėjamų vertybių ir tradicijų, etninės kultūros pristatymo, tačiau pačios šventės siejamos su pažintimis, laisvalaikio, kolektyvinėmis pramogomis ir pakiliais jausmais. Šiuolaikinės melodijos nėra itin vertinamos. Dainų šventės daro teigiamą poveikį visuomenei (psichologiškai saugo nuo išmykimo grėsmės). Teigiamos nuomonės formavimui pasitelkiama žiniasklaida, visuomenės ugdymas ir integravimas, renginiai susiję su dainų švenčių tradicijos tęstinumu.

SUMMARY

Raimonda Kiminaitė

The Influence of Song Festivals on the Contemporary Lithuanian Culture

The goal of the study is to analyze the influence of song festivals on the contemporary Lithuanian culture. The Song Festival Law (2007), Approval of the Song Festival Tradition Continuity Programme for 2007-2011, internet websites (llkc.lt, dainusventes.lt and unesco.lt) and sub-regional conference resolutions (2005-2007) were reviewed and conclusions were drawn that song festivals, festival traditions and its continuity and development were regarded the most. Lithuanian residents were surveyed and it became clear that song festivals are valued highly for the values and traditions that they uphold and the representation of ethnic culture. Also, the festivals were linked to new acquaintances, leisure time, group activities and elevated mood. However, contemporary pieces are not highly valued. Song festivals have a positive impact on the society (they provide psychological protection from the threat of disappearance). To form positive opinion the following tools are employed: press, society education and integration and events related to the continuity of song festival tradition.

PRIEDAI

CD kompakts: Magistro darbas

Choriniai kūriniai ir liaudies dainos dainų šventėse

Dainų šventės	Iš viso atlikta chorinių kūrinių	Liaudies dainų skaičius	Procentai
1924	34	22	65
1928	21	16	80,9
1930	24	17	70,8
1946	21	14	66,5
1950	36	14	68,8
1955	30	11	36,6
1960	32	10	31,2
1965	31	5	16,1
1970	33	7	21,2
1975	28	6	21,4
1980	22	2	9,0
1985	22	4	18,0

Atgimusios Lietuvos dainų švenčių repertuaras

Dainų šventės	Iš viso atlikta chorinių kūrinių	Liaudies dainų skaičius	Procentai
1990	22	10	45,0
1994	16	12	45,0
1998	28	7	25,0
1998	34	4	11,7
1998	42	17	40,5
2009	28	3	10,9

Lentelė sudaryta remiantis šaltiniu: Gudelis, R. 2009. „Chorai ir dainų šventės Lietuvoje – etninės savimonės problemos (XIX a. II pusė – XXI a. pradžia)“, Gimtasis kraštas 2 – [žiūrėta 2011 04 14]. Prieiga per internetą: <http://www.ziemgala.lt/saugykla/pdf/1_gudelis.pdf>.

Anketa

Priedas Nr. 3.

Mielieji,

Esu Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto studentė Raimonda Kiminaitė.

Šiuo tyrimu siekiama ištirti Lietuvos dainų švenčių reikšmę šiuolaikinės kultūros gyventojams.

Jūsų nuomonė labai svarbi, todėl prašome nepraleisti nei vieno klausimo.

Anketa anoniminė. Duomenys bus panaudoti tik apibendrintai analizei.

Atsakymus žymėkite taip: ⊗

Labai dėkoju už Jūsų atsakymus!

Šiek tiek informacijos apie Jus:

Amžius (įrašykite):

Lytis: Vyras

Moteris

Išsilavinimas: Vidurinis

Aukštesnysis

Aukštasis

Lietuvos dainų šventėje Jūs:

Dalyvavote (kaip dalyvis/-ė)

Dalyvavote (kaip žiūrovas/-ė)

Nedalyvavote, bet esate matęs/-iusi

Nedalyvavote ir nesate matęs/-iusi

Lietuvos dainų švenčių reikšmė Jums:

1. Ar didžiuojatės Lietuvos dainų šventėmis?

Taip

Ne

Nežinau

2. Lietuvos dainų šventės Jums reikšmingos dėl (pažymėkite teiginius, kuriems pritariate):

- Meno kalba įprasminotos kultūros.
- Valstybingumo siekio įprasminimo.
- Visuomenės kultūrinio ugdymo ir integravimo.
- Etninės kultūros pristatymo.
- Pilietiškumo ugdymo.
- Visuomenės telkimo kolektyviniam bendrumui.
- Puoselėjamų vertybių bei tradicijų.
- Tarptautinio pripažinimo (UNESCO).
- Lietuvių liaudies melodijų.
- Šiuolaikinių melodijų.
- Identiteto raiška.

3. Lietuvos dainų šventės ir laiką praleistą jose Jūs siejate su:

- Varginimusi dėl kitų.
- Nuoboduliu.
- Šventine muge, kai sunku praeiti.
- Begalinėmis šventinio pobūdžio kalbomis.
- Kolektyvinėmis pramogomis.
- Prekėmis, kurios siūlomos švenčių metu.
- Laiku, kuomet galima atsipalaiduoti ir pamiršti rūpesčius.
- Pažintimis su kitais žmonėmis.
- Dirbtinai kuriama švente.
- Papuoštu ir sutvarkytu miestu bei grožiu.
- Paviršutiniškumu.
- Materialiniu pelnu.
- Nauda.
- Pakiliais jausmais.

4. Ar žiniasklaida įtakoja Jūsų nuomonę apie Lietuvos dainų šventes? Pakomentuokite.

5. Kokią naudą galima gauti iš Lietuvos dainų švenčių?

--

6. Ar Lietuvos dainų šventėms kenkia jų piniginis įkainojimas? Pakomentuokite.

--

7. Ar Lietuvos dainų šventės puoselėja tradicijas? Pakomentuokite.

--

8. Ar sutinkate su šiais teiginiais?

Teiginiai:	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesu tikras	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Lietuvos dainų šventės...					
... svarbą nusako jos trukmė.					
... išlieka paklausios rinkos atžvilgiu.					
... yra prestižinis renginys.					
... vertingos, nes turi piniginę išraišką.					
... nauda yra jos vertės matas.					
... didelio masto kultūros reiškiny.					
... aiškiai pristato puoselėjamas vertybes.					
... yra socialiai ir dvasiškai vertingos.					
... autentiškas renginys.					
... estetiškai reikšmingos (menine raiška).					
... atspindi to meto gyvenimo sąlygas.					
... vertingos, nes tokios yra jos kūrėjams.					
... greitai prisitaiko prie naujovių ir jas įtraukia į programą.					
... perkuria senas tradicijas ir jas naujai pristato.					
... puoselėja senąsias tradicijas.					

9. Ar visuomet suvokiate renginių, kurie vyksta švenčių metu, prasmę? Ar ji Jums svarbi? Pakomentuokite.

10. Ar Lietuvos dainų švenčių metu pakinta Jūsų jausmai?

- Taip Ne Nežinau

11. Ar Lietuvos dainų šventės Jūs laikote vertybe?

- Taip Ne Nežinau

12. Ar Lietuvos dainų šventės Jūs laikote preke?

- Taip Ne Nežinau

13. Ar Lietuvos dainų šventės socialiai reikšmingos?

- Taip Ne Nežinau

14. Lietuvos dainų šventės pirmenybę teikia:

- Ateičiai Praeičiai

15. Šventės metu Jūs bendraujate su: Šeimos nariais

(Pažymėkite tuos atsakymo variantus, kurie tinka Jums)

Draugais

Nepažįstamaisiais

Nebendraujate su niekuo

Bendraujate su visais

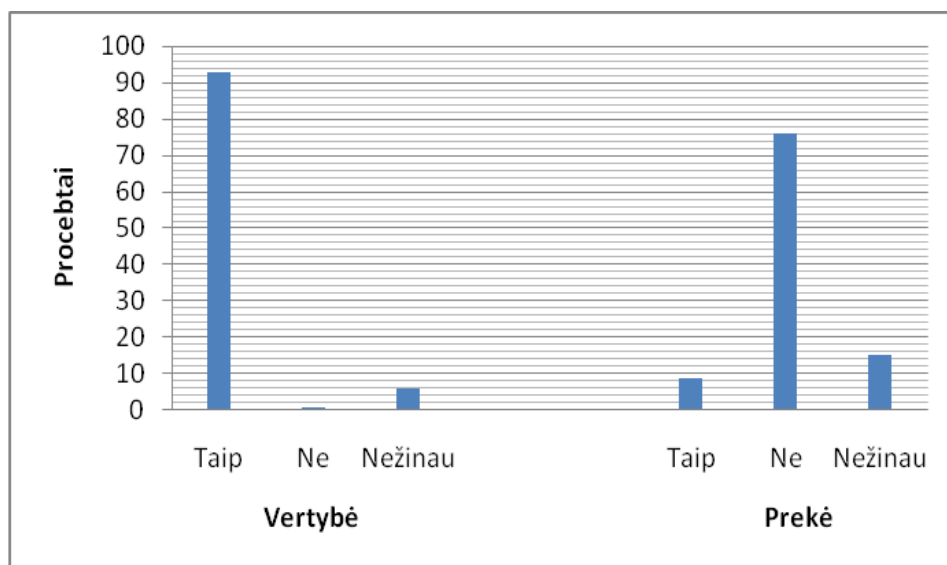
Ačiū už kantrybę!

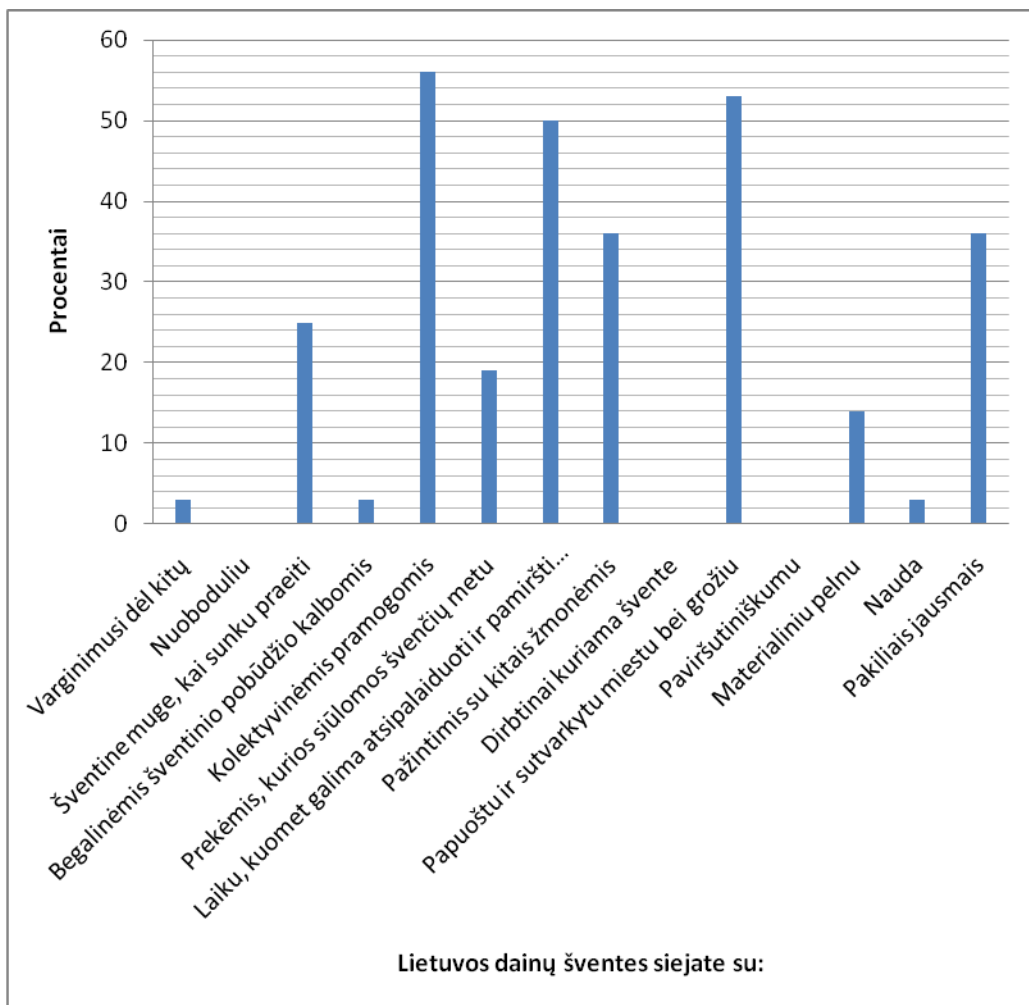
Dainų švenčių emblema

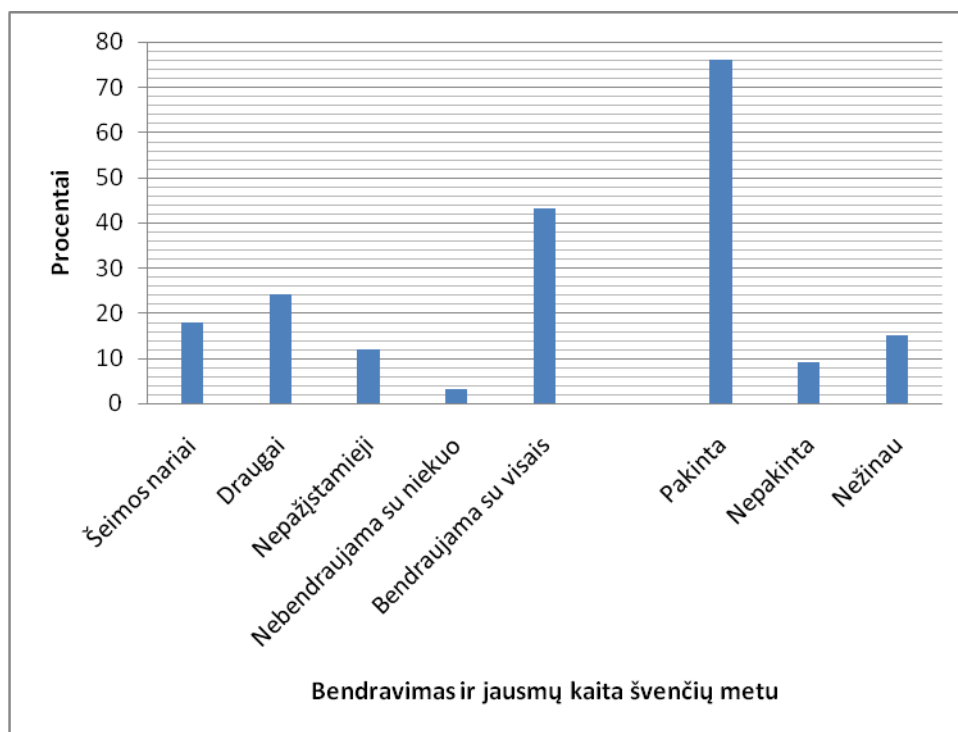
Ar Lietuvos dainų šventės vertybės? Ar Lietuvos dainų šventes Jūs laikote preke?

Su kuo siejamos Lietuvos dainų šventės (nedalyvavę respondentai).

Jausmai bei bendravimas dainų švenčių metu

Teiginys: Lietuvos dainų šventės...

